Alınteri Sosyal Bilimler Dergisi (2026), *10*(2), 149-175 https://doi.org/10.30913/alinterisosbil.1865423
Alınteri Journal of Social Sciences (2026), *10*(2), 149-175

Alınteri
dergipark.org.tr/tr/pub/alinterisosbil

Sosyal Bilimler Dergisi
Journal of Social Sciences
| e-ISSN 2602-229X |

PRENSİP
https://prensip.gen.tr

ARAŞTIRMA MAKALESİ **RESEARCH ARTICLE**

Türkiye'de İş Sağlığı ve Güvenliği Alanında Kavramsal Uyumun Değerlendirilmesi

Assessment of Conceptual Consensus in Occupational Health and Safety in Türkiye

Kaan KOÇALİ✉

İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul Gelişim Meslek Yüksekokulu, Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü, İş Sağlığı ve Güvenliği Pr., İstanbul, Türkiye

Geliş Tarihi/Received Date: 16.01.2026 **Kabul Tarihi/Accepted Date:** 10.05.2026

ÖZ

İş sağlığı ve güvenliği mevzuatında kavramsal tutarlılık, yalnızca açıklık açısından değil, aynı zamanda önleyici sistemlerdeki etkinliği, uygulama birliği ve hukuki öngörülebilirlik açısından da önemlidir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliği alanındaki temel yasal çerçeve olan 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun kavramsal çerçevesini, uluslararası standartlar ve temel referans belgeleri doğrultusunda eleştirel bir şekilde değerlendirmektir. Bu bağlamda, araştırma sürecinde karşılaştırmalı hukuk yaklaşımı ve disiplinlerarası sentez yöntemi birleştirilmiştir. Analiz sonuçları, Türkiye'deki iş sağlığı ve güvenliği mevzuatında önleyici yaklaşım açısından uluslararası standartlara uygun kavramsal bir tutarlılık bulunmakla birlikte, yeni risk yönetimi yaklaşımı, tehlike ve risk arasındaki fark ve önleme hiyerarşisi doğrultusunda bazı kavramların revize edilmesi gerektiğini göstermektedir. "*İş sağlığı ve güvenliği risklerinin önlenmesi*," "*riskten kaçınma*," "*risklerin kaynağında mücadele*" ve "*tehlikeli olanın daha az tehlikeli olanla değiştirilmesi*" kavramlarının, yeni standartların terminolojik hassasiyetlerine uygun olarak kavramsal çerçeveleri açısından yeniden gözden geçirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu çalışmanın özgünlüğü, kavramsal çerçevede gözden geçirilmesi gereken alanların, Türkiye'deki iş sağlığı ve güvenliği mevzuatının sadece yasal metin düzeyinde değil, aynı zamanda risk ontolojisi ve önleme yaklaşımı açısından da analiz edilmesiyle ön plana çıkarılmasında yatmaktadır. Sonuç olarak, iş sağlığı ve güvenliğinde kavramsal tutarlılığın artırılması, iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının etkinliğini güçlendirmekle kalmayıp, iş sağlığı ve güvenliği mevzuatının uygulanmasında olası belirsizlikleri ortadan kaldırarak bütüncül bir güvenlik yönetimi yaklaşımı da sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İş Sağlığı ve Güvenliği, 6331 Sayılı Kanun, Kavramsal Uyum, Uluslararası Standartlar, Risk Yönetimi.

ABSTRACT

Conceptual consistency in occupational health and safety legislation is not only important in terms of its clarity but also in terms of its effectiveness in preventive systems, uniformity in application, and legal predictability. The purpose of this study is to critically evaluate the conceptual framework of Law No. 6331 on Occupational Health and Safety, which is the basic legal framework in the field of occupational health and safety in Türkiye, in line with international standards and main reference documents. In this sense, a comparative law approach and an interdisciplinary synthesis method are combined in the research process. The results of the analysis indicate that while there is a conceptual consistency in occupational health and safety legislation in Türkiye in line with international standards in terms of its preventive approach, there are some concepts to be revised in line with the new risk management approach, the difference between hazard and risk, and the hierarchy of prevention. It has been concluded that the concepts of "*prevention of occupational risks*," "*risk avoidance*," "*fighting risks at their source*," and "*replacement of the hazardous with the less hazardous*" need to be revised in terms of their conceptual framework in line with the terminological sensitivities of the new standards. The originality of this study lies in the fact that the areas to be revised in the conceptual framework are brought to the forefront by not only analyzing the occupational health and safety legislation in Türkiye at the legislative text level but also in terms of its risk ontology and prevention approach. As a result, the enhancement of conceptual consistency in occupational health and safety not only strengthens the effectiveness of occupational health and safety practices but also provides a holistic approach to safety management by eliminating possible ambiguities in the application of occupational health and safety legislation.

Keywords: Occupational Health and Safety, Law No. 6331, Conceptual Alignment, International Standards, Risk Management.

Please cite this paper as follows/Atıf için:

Koçali, K. (2026). Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliği alanında kavramsal uyumun değerlendirilmesi. *Alınteri Sosyal Bilimler Dergisi*, *10*(2), 149-175. https://doi.org/10.30913/alinterisosbil.1865423

✉ Sorumlu yazar/Corresponding author
E-mail: kkocali@gelisim.edu.tr

GİRİŞ

Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliği (İSG) alanındaki kurumsal ve hukuki dönüşüm incelendiğinde, özellikle 2000'li yılların başından itibaren mevzuat altyapısında belirgin ve sistematik bir yeniden yapılanma sürecinin yaşandığı görülmektedir. Bu dönüşümün temelini, Avrupa Birliği müktesebatı ve Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) normlarıyla uyumlu biçimde hazırlanan ve 2012 yılında yürürlüğe giren 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu oluşturmaktadır. Söz konusu düzenleme ile birlikte, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin yaklaşım yalnızca meydana gelen kazalara müdahale etmeyi esas alan reaktif bir çerçeveden uzaklaşmış; risklerin ortaya çıkmadan önce tanımlanmasını, değerlendirilmesini ve kontrol altına alınmasını amaçlayan önleyici ve bütüncül bir yönetim anlayışı benimsenmiştir. Bu yönüyle 6331 sayılı Kanun, Türkiye'de İSG yönetim sisteminin modernleşmesinde yapısal bir kırılma noktası olarak değerlendirilmektedir (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2013; European Agency for Safety and Health at Work, 2012; ILO, 2011).

Literatürde yaygın biçimde kabul edildiği üzere, Avrupa Birliği'ne üyelik perspektifi, aday ülkelerde gerçekleştirilen hukuki ve kurumsal reformlar açısından güçlü bir dış motivasyon ve yönlendirici mekanizma işlevi görmektedir. Türkiye bağlamında da bu "*AB çıpası*" etkisi, çalışma hayatına ilişkin normların yeniden yapılandırılmasında ve iş sağlığı ve güvenliği alanında standartların yükseltilmesinde önemli bir katalizör rolü üstlenmiştir. Bununla birlikte, uyum süreci yalnızca mevzuatın biçimsel olarak kabul edilmesiyle sınırlı teknik bir aktarım süreci olarak değerlendirilmemelidir. Asıl belirleyici unsur, mevzuatta kullanılan kavramların ve terminolojinin Avrupa Birliği hukukunun dayandığı önleyici risk yönetimi felsefesiyle örtüşmesi, açık ve tutarlı olması ve uygulamaya yön veren dinamik bir yapıya sahip bulunmasıdır. Aksi hâlde normatif uyum sağlansa dahi sahadaki uygulamaların etkinliği sınırlı kalabilmektedir (Börzel, 2016; Rasmussen, 1997; Reason, 2000).

Türkiye'nin AB adaylık sürecinde yürüttüğü uyum çalışmaları, İSG alanındaki kavramların, tanımların ve metodolojilerin uluslararası çerçeveyle "*aynı dili konuşur*" hale getirilmesini zorunlu kılmıştır. Akademik ve pratik açıdan baktığımızda, işyerlerinde mesleki risklerin tanımlanması, değerlendirilmesi ve kontrolü süreçlerinde kullanılan terminolojinin net ve tutarlı olması, mevzuatın kâğıt üzerinde kalmayıp sahada hayata geçebilmesi adına hayati önem taşır (Çabuk, 2026; Isik, 2026). Ancak özeleştiri yapmak gerekirse; mevzuatımızda aynı kavramların farklı düzenlemelerde farklı anlam yükleriyle kullanılması, hem uygulayıcılar ve işverenler hem de denetim mekanizmaları nezdinde ciddi kavramsal belirsizliklere yol açabilmekte, bu da hukuki güvenliği zedeleyebilmektedir. Bu karmaşayı aşmak adına referans noktamız bellidir: AB, İSG mimarisinin temelini oluşturan, tabiri caizse "*çerçeve direktif*" niteliğindeki 12 Haziran 1989 tarihli ve 89/391/EEC sayılı Konsey Direktifi. Bu direktif, üye ve aday ülkeler için işverenin sorumluluklarını—risklerin önlenmesi ve yönetimi bağlamında—tartışmaya yer bırakmayacak açıklıkta ortaya koyar. Nitekim ülkemizde bu Direktif esas alınarak hazırlanan 6331 sayılı Kanun, işverenler açısından tam anlamıyla bir paradigma değişimi yaratmıştır. Artık İSG yönetimi, yalnızca "*kaza olduktan sonra müdahale edilen*" reaktif bir alan olmaktan çıkmış; risk temelli, proaktif ve bütüncül bir yönetim süreci olarak yeniden tanımlanmıştır (ILO, 2011; Rasmussen, 1997).

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile birlikte işverenlere yüklenen sorumluluk, yalnızca belirli prosedürlerin yerine getirilmesiyle sınırlı dar bir yükümlülük alanını aşmaktadır. Kanun, işverenden işyerinde mevcut olan ya da dış kaynaklı olarak ortaya çıkabilecek tehlikeleri sistematik ve proaktif bir yaklaşımla belirlemesini, bu tehlikelerin doğurabileceği riskleri kapsamlı biçimde analiz etmesini ve riskin düzeyine uygun önleyici ve koruyucu tedbirleri hiyerarşik bir anlayışla hayata geçirmesini beklemektedir. Bu bağlamda işverene atfedilen rol, basit bir idari sorumluluktan ziyade, risklerin tanımlanması, değerlendirilmesi ve kontrolü süreçlerini bütüncül biçimde yöneten bir "*risk mühendisliği*" yaklaşımını gerektirmektedir. Mesleki risklerin kabul edilebilir seviyeye indirilmesi, mümkün olan durumlarda tehlikenin kaynağında ortadan kaldırılması ve kalan risklerin etkin biçimde yönetilmesi, İSG sisteminin temel ilkeleri hâline gelmiştir. Bu yönüyle risk yönetimi, mevzuatın tali bir unsuru olmaktan çıkmış; İSG yönetim sisteminin merkezinde yer alan, süreklilik arz eden ve vazgeçilmez bir bileşen olarak yeniden konumlandırılmıştır (European Agency for Safety and Health at Work, 2012; ILO, 2011; Vurgun vd., 2023).

İş sağlığı ve güvenliği düzenlemeleri, doğrudan çalışanların yaşam ve sağlık hakkı gibi en temel insan haklarıyla bağlantılı olması nedeniyle, hata payı son derece sınırlı ve yüksek hassasiyet gerektiren bir normatif zeminde şekillenmektedir. Bununla birlikte, analitik ve gerçekçi bir perspektiften bakıldığında, bu düzenlemelerin işverenler açısından önemli teknik, idari ve ekonomik maliyetler doğurduğu da göz ardı edilemez. İşverenin yükümlülüklerini eksiksiz biçimde yerine getirebilmesi; nitelikli insan kaynağı istihdamını, zaman planlamasını ve ciddi bir finansal bütçe tahsisini zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle mevzuat metinlerinde kullanılan dilin açık, sade ve çelişkiden uzak olması yalnızca çalışanların korunması açısından değil, aynı zamanda işverenlerin hukuki ve mali riskleri öngörebilmesi bakımından da kritik bir işleve sahiptir. Kavramların net ve tutarlı biçimde tanımlanması, hukuki belirlilik ilkesinin somutlaşmasını sağlamakta; böylece mevzuat, hem çalışanlar hem de işverenler için koruyucu bir güvenlik kalkanı işlevi görmektedir (Friend & Kohn, 2023; ISO, 2018a).

Mevzuatta dil birliğinin ve kavramsal tutarlılığın sağlanamadığı durumlarda ise uygulamada son derece tehlikeli bir "*gri alan*" ortaya çıkmaktadır. Kavramlar arasındaki belirsizlikler, sahada farklı yorumlara açık uygulamalara, denetim süreçlerinde sübjektif değerlendirmelere ve kaçınılmaz olarak hukuki öngörülemezliğe yol açmaktadır. Bu tür bir belirsizlik yalnızca mevzuatın etkinliğini ve bağlayıcılığını zayıflatmakla kalmamakta; aynı zamanda işverenler açısından öngörülemeyen ek maliyetler, ağır idari yaptırımlar ve uzun süreli hukuki ihtilaflar şeklinde somut sonuçlar doğurmaktadır (Asiedu vd., 2025; ISO, 2018a). Ulusal mevzuatta belirsizlikler veya "*gri alanlar*" ortaya çıktığında, başvurulması gereken temel pusula uluslararası düzenleyici metinlerdir. Çok sayıda çalışma, ulusal düzenlemelerdeki kavramsal boşlukların ve çelişkilerin, ILO sözleşmeleri, rehberleri ve Avrupa Birliği İSG mevzuatı referans alınarak giderilebileceğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte çözüm yalnızca metin düzeyinde değil, aynı zamanda düzenleme sürecinin kendisinde yatmaktadır. Akademik çalışmalar, terminolojik tutarlılığın sağlanabilmesi için düzenleyici süreçlerin katılımcı bir anlayışla yürütülmesi gerektiğini vurgulamakta; akademisyenler, işverenler, çalışan temsilcileri ve uygulayıcıların sürece aktif biçimde dâhil edilmesini, "*ortak akıl*" temelinde sürdürülebilir bir terminoloji birliğinin en etkili yolu olarak değerlendirmektedir

(Bondebjerg vd., 2023; Niu, 2010; OECD, 2012). Bu çerçevede 6331 sayılı Kanun'da yer alan risk yönetimi terminolojisinin, hem Avrupa Birliği İSG mevzuatının temel dayanağı olan 89/391/EEC sayılı Konsey Direktifi hem de uluslararası standartlar ışığında eleştirel bir bakışla incelenmesi, yalnızca teorik bir akademik tartışma değil; uygulamadaki sorunların giderilmesine katkı sağlayacak zorunlu ve stratejik bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Küresel ölçekte İSG alanında risk yönetiminin temel referans çerçevesini, Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından yayımlanan ILO-OSH 2001 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri Rehberi ile ISO 45001:2018 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri Standardı oluşturmaktadır. Bu iki temel belge, risk yönetimini yalnızca riskin "*kabul edilmesi*"ne indirgenen pasif bir süreç olarak değil; öncelik sırası açıkça belirlenmiş, hiyerarşik ve disiplinli bir müdahale sistemi olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşımda temel hedef, öncelikle tehlikenin tamamen ortadan kaldırılması; bunun mümkün olmadığı durumlarda ise riskin kaynağında kontrol altına alınması ve ancak son aşamada kişisel koruyucu önlemlere başvurulmasıdır. Bu yönüyle risk yönetimi, sürekli iyileştirme mantığına dayanan, karar alma süreçlerini teknik gerekçelerle yönlendiren ve kurumsal sorumluluğu merkezine alan dinamik bir yönetim alanı olarak konumlandırılmaktadır (ILO, 2001; ISO, 2018b; Marhavilas vd., 2018).

Türkiye'de özellikle kurumsal ve büyük ölçekli işletmelerin ISO 45001 standardına uyum sağlaması veya belgelendirme süreçlerine dâhil olması dikkate alındığında, ulusal İSG mevzuatının kavramsal dilinin bu küresel "üst dil" ile uyumlu hâle getirilmesi, artık gönüllü bir tercih olmaktan çıkmış ve operasyonel bir zorunluluk hâline gelmiştir. Uluslararası standartlarla uyumsuz kavramsal yapıların varlığı, uygulamada çifte yorumlara, iç denetim–resmî denetim çelişkilerine ve sistem performansının düşmesine yol açabilmektedir. Bu nedenle ulusal mevzuatın, yalnızca biçimsel olarak değil; risk temelli yaklaşımı içselleştiren kavramsal ve metodolojik bir uyum çerçevesinde yeniden ele alınması, sanayinin rekabet gücü ve sürdürülebilirliği açısından kritik bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır (Hale vd., 2015; Podrecca vd., 2024). Bu noktada, İSG alanında kabul görmüş uluslararası standartlar ile ulusal mevzuat arasında, Avrupa Birliği normlarını referans alan kapsamlı bir karşılaştırmalı analize duyulan ihtiyaç açıkça ortaya çıkmaktadır. Bu analiz, yalnızca yasa maddelerinin yan yana getirilmesinden ibaret teknik bir eşleştirme süreci değildir. Özellikle risk yönetimi yaklaşımının mevzuata entegre edilmesiyle birlikte ortaya çıkan kavramsal uyumsuzluklar, sistemin işleyişini yavaşlatan ve etkinliğini azaltan yapısal sorunlar üretmektedir. Terim ve tanımların farklı biçimlerde yorumlanması, risk değerlendirme süreçlerinin standart dışı uygulanmasına ve önleyici yaklaşımın zayıflamasına neden olmaktadır. Bu nedenle temel hedef, kavramları yalnızca normatif düzeyde değil, sahada uygulanabilir ve ortak biçimde anlaşılır hâle getirecek bilimsel temelli ve işlevsel bir çerçeve geliştirmek olmalıdır (Pimenova, 2019; Walters, 2011).

Devletin İSG politikaları değerlendirildiğinde, bu alanın yalnızca teknik düzenlemeler ve normatif hükümlerden ibaret olmadığı; esasında "*insana yakışır iş*" yaklaşımını kurumsal olarak hayata geçirme hedefiyle doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. İSG hukukunun temel amacı, çalışanın yaşamı ve sağlık bütünlüğünü korumak suretiyle sosyal devlet ilkesinin koruyucu işlevini güçlendirmektir. Bu nedenle İSG mevzuatı, yalnızca bir yükümlülükler listesi değil; toplumsal refahı önceleyen sosyal

politikanın normatif taşıyıcısıdır (Politakis, 2023). Bu çerçevede, yasal ilkelerin sistematik bir bütünlük içinde ele alınması ve modern risk yönetimi felsefesinin bu ilkelerle uyumlu hâle getirilmesi, hem koruyucu-önleyici yaklaşımın sürdürülebilirliği hem de "*decent work*" hedeflerinin somutlaşması açısından kaçınılmazdır (ILO, 1999; United Nations, 2015). Bununla birlikte uygulama düzeyinde önemli bir sorun alanı, mesleki risklerin değerlendirilmesinde tüm sektörler ve işletme ölçekleri açısından "*herkesçe kabul görmüş, bağlayıcı ve tekil bir reçete*"nin bulunmamasıdır. Risk değerlendirme tekniklerinin çeşitliliği, işletmelere esneklik kazandırsa da; yöntemin seçimi, ölçeklendirme ve ölçütlerin standardizasyonu sağlanmadığında uygulamalar arasında belirgin kalite farkları doğurabilmektedir. Bu durum, aynı tehlikenin farklı işletmelerde farklı risk düzeyiyle ifade edilmesi gibi tutarsızlıklara yol açarak, risk yönetiminin karşılaştırılabilirliğini ve yönetimsel kararların tutarlılığını zayıflatmaktadır. Bu nedenle risk değerlendirme süreçlerinin, ortak bir metodolojik dil ve teknik çerçeve üzerinden yapılandırılması; riskin tanımlanması, analizi ve değerlendirilmesinde kurumsal kapasiteyi güçlendiren kritik bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır (Johansen & Rausand, 2014; Luther vd., 2023).

Standardizasyon eksikliği yalnızca teknik bir problem olarak kalmamakta; aynı zamanda İSG projelerinin üst yönetim ve finansal paydaşlar nezdinde gerekçelendirilmesini de güçleştirmektedir. Çünkü kaynak tahsisi, bütçeleme ve yatırım kararları çoğunlukla ölçülebilirlik, kıyaslanabilirlik ve önceliklendirme mantığına dayanır. "*Kabul edilebilir risk*" kavramının yoruma açık biçimde ele alınması, risk algısının kişiden kişiye değişmesine ve dolayısıyla yönetim kararlarında belirsizlik maliyetinin artmasına neden olabilmektedir. Literatürde bu nedenle, yalnızca niteliksel değerlendirmelerle yetinmenin yetersiz kaldığı; karar destek süreçlerini güçlendirmek için niceliksel ölçütlerle desteklenen hibrit modellere yönelmenin giderek zorunlu hâle geldiği vurgulanmaktadır. Özellikle risk matrislerine dayalı yaklaşımların bazı koşullarda yanlış önceliklendirme üretebilmesi, riskin daha sağlam nicel temellere dayandırılması ihtiyacını daha da görünür kılmaktadır (Anthony (Tony) Cox Jr, 2008; Hubbard, 2009).

İş sağlığı ve güvenliği (İSG) alanı, tek bir disiplinin kavramsal çerçevesiyle açıklanamayacak ölçüde çok katmanlı ve disiplinlerarası bir yapıya sahiptir. Bu alan; mühendislik bilimlerinin ölçülebilirliği ile tıp bilimlerinin insan odaklı yaklaşımını, fizyoloji ve psikolojinin davranışsal boyutlarını, ergonominin iş tasarımına ilişkin ilkelerini ve yönetim bilimlerinin örgütsel karar mekanizmalarını aynı anda kapsayan bir kesişim noktasında konumlanmaktadır. Ancak bu disiplinlerarası zenginlik, uygulamada terminolojik parçalanma riskini de beraberinde getirmektedir. Farklı disiplinlerin aynı kavramlara farklı anlamlar yüklemesi, sahada iletişim kopuklukları, yanlış yorumlamalar ve uygulama çatışmaları doğurabilmektedir. Özellikle risk temelli yaklaşımın mevzuatın merkezine yerleşmesiyle birlikte *"tehlike", "risk", "olay", "sonuç", "önleme"* ve *"kabul edilebilir risk"* gibi çekirdek kavramların sınırlarının belirsizleşmesi, hem uygulayıcılar hem de denetim otoriteleri açısından yönetilebilirliği zorlaştıran sistemik bir sorun alanına dönüşmektedir (ISO, 2009; ISO, 2022; Salvendy, 2006). Bu noktada temel mesele, kavramların yalnızca sözlük anlamlarıyla değil, operasyonel karşılıklarıyla (uygulamada hangi karara ve hangi müdahaleye yol açtığıyla) netleştirilmesidir. Çünkü *"tehlike"* ile *"risk"* arasındaki ayrım, "*olay*"ın "*sonuç*"la kurduğu nedensel bağ ve "*kabul edilebilir risk*" sınırının nasıl belirleneceği; risk yönetimi sürecinin temel yapı taşlarını

oluşturmaktadır. Bu yapı taşlarının tutarlı biçimde tanımlanmadığı durumlarda, aynı tehlike için farklı risk düzeyleri üretilmesi, risk değerlendirmesinin farklı denetimlerde farklı yorumlanması ve önleyici yaklaşımın zayıflaması kaçınılmaz hâle gelmektedir (Council of the European Communities, 1989; Meyer & Reniers, 2025). Bu nedenle 6331 sayılı Kanun'un risk yönetimi terminolojisinin; hem AB'nin çerçeve yaklaşımını belirleyen 89/391/EEC sayılı Direktif hem de uluslararası standartların biriktirdiği kavramsal miras ile karşılaştırmalı biçimde incelenmesi, yalnızca teorik bir tartışma değil; sahada ortak anlam, öngörülebilirlik ve tutarlı uygulama üretmeye dönük stratejik bir gereklilik olarak değerlendirilmelidir. Bu çalışmanın hedefi de ulusal mevzuatın evrensel yaklaşımlarla nerede örtüştüğünü, nerede ayrıştığını ve hangi kavramların güçlendirilmesi gerektiğini şeffaf biçimde ortaya koyarak terminolojik tutarlılığı destekleyen uygulanabilir çözüm önerileri geliştirmektir. Bu çalışma, Türkiye'deki İSG mevzuatında kullanılan risk yönetimi terminolojisinin uluslararası referans metinlerle kavramsal açıdan ne ölçüde örtüştüğünü, metinler üzerinden değerlendirmeyi amaçlayan normatif-kavramsal bir incelemedir. Çalışmanın temel iddiası şudur: Uluslararası düzeyde yerleşmiş olan tehlike–risk ayrımı, önleme hiyerarşisi ve kabul edilebilir risk gibi temel kavramlar, ulusal mevzuatta bazı yönleriyle karşılık bulsa da, kimi noktalarda tanım yoğunluğu ve terminolojik uyum açısından farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar ise yorum birliğinin sağlanması, hukuki belirliliğin güçlendirilmesi ve uygulamada standardizasyonun artırılması bakımından geliştirme alanlarına işaret etmektedir. Bu sav, ampirik saha verilerine değil; seçilmiş ulusal ve uluslararası metinlerin sistematik biçimde karşılaştırılmasına ve tablolar aracılığıyla sunulan terminolojik göstergelerin birlikte analiz edilmesine dayanmaktadır. Bu nedenle elde edilen sonuçlar, mevzuatın sahadaki fiilî etkilerine dair kesin yargılar sunmaktan ziyade, metin temelli bulgular doğrultusunda kavramsal netlik ve uyumun geliştirilmesine yönelik temkinli politika ve teknik öneriler olarak değerlendirilmelidir.

MATERYAL VE YÖNTEM

İş sağlığı ve güvenliği mevzuatında kavramsal açıklık ve terminolojik tutarlılık, yalnızca normatif düzenin iç bütünlüğü bakımından değil, aynı zamanda risk temelli önleyici yaklaşımın sahadaki uygulanabilirliği bakımından da belirleyici bir öneme sahiptir (Blanc & Pereira, 2020; Delogu, 2016). Özellikle ulusal mevzuatın uluslararası standartlar ve referans belgelerle ilişkisi dikkate alındığında, temel kavramların tanım, kapsam ve kullanım biçimlerinin sistematik olarak sorgulanabilir. Bu gereklilikten hareketle, çalışmada Türkiye'de İSG mevzuatının kavramsal yapısı, uluslararası risk yönetimi yaklaşımının temel belgeleri ışığında değerlendirilmiş ve terminolojik uyum düzeyi analitik bir çerçevede incelenmiştir. Bu bağlamda araştırma, hem mevcut kavramsal yapının güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koymayı hem de risk temelli önleyici yaklaşımın daha tutarlı bir terminolojik zemin üzerinde nasıl güçlendirilebileceğini tartışmayı amaçlamaktadır. Araştırma sorusu ve alt araştırma soruları ise şu şekilde sıralanabilir:

- Türkiye'de İSG mevzuatının kavramsal yapısı, uluslararası risk yönetimi standartları ve referans belgeler ışığında değerlendirildiğinde hangi terminolojik uyumsuzlukları barındırmakta ve bu uyumsuzluklar risk temelli önleyici yaklaşımın uygulanmasını nasıl etkilemektedir?

- 6331 sayılı Kanun ve ilgili ikincil mevzuatta yer alan tehlike, risk, önleme, risk değerlendirmesi ve kabul edilebilir risk seviyesi gibi temel kavramlar uluslararası belgelerde nasıl tanımlanmaktadır?

- Ulusal mevzuat ile uluslararası standartlar arasında hangi kavramlar bakımından uyum, hangi kavramlar bakımından ayrışma bulunmaktadır?

- Belirlenen terminolojik farklılıklar, risk yönetiminin uygulama, denetim ve yorum süreçleri üzerinde ne tür etkiler yaratmaktadır?

- Uluslararası standartlarla daha yüksek düzeyde kavramsal uyum sağlanabilmesi için hangi terminolojik revizyon alanları öne çıkmaktadır?

Bu araştırmanın metodolojik temeli, ulusal ve uluslararası düzenleyici metinler arasındaki uyum düzeyini sistematik olarak inceleyebilmek amacıyla karşılaştırmalı hukuk yaklaşımına dayandırılmıştır. Karşılaştırmalı hukuk, yalnızca normatif düzenlemelerin biçimsel olarak karşılaştırılmasını ya da benzer hukuki kurumların mekanik biçimde yan yana getirilmesini ifade etmemektedir. Aksine bu yaklaşım, normların farklı hukuk sistemlerinde hangi düşünsel ve işlevsel temeller üzerine kurulduğunu, hangi amaçlara hizmet ettiğini ve uygulamada ne şekilde karşılık bulduğunu çözümlemeye imkân veren analitik bir inceleme çerçevesi sunmaktadır. Bu bağlamda yöntem, yalnızca mevzuat hükümlerinin dilsel benzerlik ve farklılıklarını ortaya koymakla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda kavramların bağlamsal anlamını, işlevsel rolünü ve uygulama pratikleriyle kurduğu ilişkiyi değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır. Bunun yanı sıra karşılaştırmalı hukuk yaklaşımı, uluslararası sözleşmeler, küresel norm üretim süreçleri ve bölgesel bütünleşme mekanizmaları aracılığıyla hukukun uyumlaştırılması ve yakınsaması tartışmalarına da güçlü bir kuramsal zemin sağlamaktadır (Monateri, 2012; Reimann & Zimmermann, 2006; Siems, 2018). Bu çalışma da söz konusu metodolojik çerçeveden hareketle, Türkiye'deki İSG mevzuatını izole bir normatif alan olarak ele almak yerine, özellikle mesleki risk yönetimi terminolojisi ekseninde uluslararası yönelimler ve Avrupa Birliği standartlarıyla etkileşim içerisinde değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Bu çalışma bazı sınırlılıklar çerçevesinde değerlendirilmelidir. İlk olarak araştırma, normatif ve kavramsal bir inceleme niteliği taşımakta olup ampirik saha verisine, yargı kararlarının sistematik analizine veya uygulayıcı görüşlerine dayanmamaktadır. Bu nedenle ulaşılan bulgular, mevzuatın sahadaki fiili uygulanışından çok, düzenleyici metinlerin kavramsal yapısı ve terminolojik tutarlılığı üzerinden değerlendirilmiştir. İkinci olarak inceleme kapsamı, Türk İSG mevzuatının temel normatif çerçevesini oluşturan 6331 sayılı Kanun ve seçilmiş ikincil düzenlemeler ile 89/391/EEC, ILO-OSH 2001, ISO 45001:2018 ve ISO 31000:2018 belgeleriyle sınırlandırılmıştır. Bu nedenle diğer uluslararası standartlar, sektörel rehberler ve ülke uygulamaları araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Üçüncü olarak çalışma, kavramların hukuki ve yönetsel anlam katmanlarına odaklanmakta; teknik risk hesaplama yöntemleri, sektör bazlı uygulama farklılıkları ve denetim pratikleri ayrıntılı olarak ele alınmamaktadır. Son olarak, ISO standartları bağlayıcı hukuk normları değil, uluslararası kabul gören referans çerçeveler olarak değerlendirilmiştir; bu nedenle yapılan karşılaştırma, doğrudan normlar hiyerarşisi içinde değil, kavramsal uyum ve uygulama açıklığı perspektifinden yürütülmüştür.

Bu çalışmada kullanılan referans seti, normlar hiyerarşisi bakımından aynı düzlemde değildir: Ulusal mevzuat bağlayıcı hukuk normlarını, uluslararası standart ve rehberler ise büyük ölçüde gönüllü teknik referansları temsil eder. Nitekim Anayasa'nın 90. maddesi, usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmaların iç hukukta kanun hükmünde olduğunu ve belirli koşullarda çatışma halinde andlaşma hükümlerinin esas alınacağını düzenlerken; ISO, uluslararası standartların gönüllü olduğunu ve ulusal hukukun yerini almadığını açıkça belirtmektedir. ILO-OSH 2001 gibi rehber metinler de benzer biçimde bağlayıcı değildir ve ulusal hukuk normlarının yerini almak için tasarlanmamıştır. Bu nedenle burada yapılan karşılaştırma, "üst norm–alt norm geçerliliği" tartışmasından ziyade; bağlayıcı normların yorumlanmasında ve mevzuat dilinin standardizasyonunda, uluslararası referansların ürettiği terminolojik çerçevenin nasıl tamamlayıcı bir işlev görebileceği sorusuna odaklanmaktadır.

Karşılaştırmalı hukuk yaklaşımı, ulusal İSG mevzuatının yalnızca iç tutarlılığı bakımından değil, aynı zamanda uluslararası normatif yönelimler karşısındaki konumlanışı bakımından da yeniden yorumlanmasına imkân tanımıştır. Bu sayede 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun evrensel ölçekte benimsenen İSG anlayışı içindeki yeri daha belirgin hâle gelmiştir. Bu kapsamda Türkiye'deki düzenlemelerin kavramsal ve normatif olgunluğu; İSG disiplininin temel yapı taşlarını oluşturan *"tehlike", "risk", "önleme", "kabul edilebilir risk"* ve *"risk yönetimi"* kavramları üzerinden, küresel eğilimler ve uluslararası standartlarla karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın metodolojik çerçevesini güçlendirmek ve İSG disiplininin çok katmanlı yapısını bütüncül bir bakış açısıyla analiz edebilmek amacıyla, klasik hukuk incelemelerinin sınırları aşılmış ve disiplinlerarası sentez yöntemi benimsenmiştir. Disiplinlerarası sentez, farklı bilgi alanlarını yalnızca bir araya getiren betimleyici bir yaklaşım değil; aynı olguya ilişkin çeşitli disiplinlerin sunduğu kavramsal çerçeveleri, kanıt türlerini ve açıklama düzeylerini ortak bir analitik zeminde bütünleştirmeyi amaçlayan sistematik bir yöntemdir (Frodeman vd., 2017; Repko vd., 2017). Bu yaklaşım sayesinde araştırma, İSG mevzuatında yer alan risk yönetimi terminolojisini yalnızca normatif metinler üzerinden değerlendirmekle yetinmemiş; aynı zamanda söz konusu kavramların mühendislik, yönetim, ergonomi ve davranış bilimleri gibi farklı disiplinlerde nasıl anlamlandırıldığını ve uygulama alanına nasıl yansıdığını da dikkate almıştır. Böylece terminolojik tutarlılığa ilişkin değerlendirmeler, salt metin merkezli bir yorum düzeyinin ötesine taşınarak uygulama gerçekliği, kurumsal karar alma süreçleri ve saha pratiğiyle ilişkilendirilen daha açıklayıcı bir analiz zeminine oturtulmuştur. Türkiye'de İSG alanında yaşanan yasal dönüşümün özünde, geleneksel olarak kazadan sonra müdahaleye dayanan reaktif anlayıştan, riskleri ortaya çıkmadan önce öngörmeye ve yönetmeye odaklanan proaktif ve önleyici bir sistem yaklaşımına geçiş bulunmaktadır. Bu paradigma değişimi, İSG mevzuatının temel referans çerçevesini oluşturan 89/391/EEC sayılı Konsey Direktifi'nin normatif felsefesiyle doğrudan örtüşmektedir. Anılan Direktif'te yer alan ilke ve kuralların iç hukuka aktarılması, Türkiye'nin Avrupa Birliği müktesebatına uyum sürecinde yalnızca teknik bir mevzuat uyarlaması olarak değil, çalışanların yaşamı, sağlığı ve bütünlüğünün korunmasına yönelik yapısal dönüşümün temel bileşenlerinden biri olarak değerlendirilmelidir. Araştırmanın kapsamı belirlenirken, İSG risk yönetimi literatürünü biçimlendiren temel uluslararası belgelerin metodolojik bir sistematik içinde incelenmesi tercih edilmiştir.

Analizin derinliğini, tutarlılığını ve izlenebilirliğini artırmak; aynı zamanda okuyucuya yapılandırılmış bir değerlendirme zemini sunmak amacıyla, ele alınan referans kaynaklar işlevsel özellikleri esas alınarak iki temel eksen altında sınıflandırılmıştır:

Çalışmada benimsenen normatif ve teknik referans çerçevesi, İSG risk yönetiminin hem hukuki üst yapısını hem de operasyonel uygulama dilini birlikte kavrayacak şekilde kurgulanmıştır. Bu doğrultuda, Avrupa Birliği İSG sisteminin çerçeve niteliğindeki temel metni olan 89/391/EEC sayılı Konsey Direktifi, risklerin önlenmesi, değerlendirilmesi ve işverenin yükümlülüklerinin kapsamı bakımından Avrupa Birliği yaklaşımının kurucu normatif omurgasını oluşturmaktadır. Buna ek olarak, Avrupa İş Sağlığı ve Güvenliği Ajansı'nın (EU-OSHA) risk değerlendirmesine ilişkin uygulama odaklı rehber ve içerikleri (European Agency for Safety and Health at Work, 2012, 2021), normatif düzenlemelerin saha pratiğine nasıl aktarılabileceğini göstermesi bakımından önemli bir tamamlayıcı işlev görmektedir. Söz konusu kaynaklar, risk değerlendirmesinin yalnızca mevzuatsal bir zorunluluk değil, aynı zamanda sistematik ve uygulanabilir bir yönetim pratiği olarak nasıl yapılandırılabileceğini görünür kılmaktadır. Küresel düzeyde ise ILO-OSH 2001 Rehberi, İSG yönetim sistemlerinin temel mimarisini ortaya koyan öncü çerçevelerden biri olarak, risk yönetimini salt mevzuata uyum ekseninde değil, kurumsal sürdürülebilirliği ve örgütsel performansın devamlılığını destekleyen stratejik bir yönetim fonksiyonu olarak konumlandırmaktadır. Metodolojik altyapının ikinci boyutunu ise risk yönetiminin teknik ve terminolojik standardizasyonunu sağlayan uluslararası standartlar oluşturmaktadır. Bu kapsamda ISO 45001:2018, çağdaş İSG yönetim sistemlerinin küresel ölçekte kabul gören güncel standardı olarak kurumsal uygulamalara yön vermekte; ISO 31000:2018 ise risk yönetiminin temel ilkelerini, çerçevesini ve süreç mantığını genel düzeyde tanımlayarak farklı sektör ve organizasyonlarda tutarlı bir risk yaklaşımının tesis edilmesine katkı sunmaktadır. Buna paralel olarak ISO Guide 73:2009, risk yönetimi terminolojisinde ortak bir kavramsal dil oluşturmayı hedefleyen sözlük niteliğinde bir referans belge işlevi görmekte; IEC 31010:2019 ise risk değerlendirme tekniklerini sistematik biçimde açıklayan teknik bir başvuru kaynağı olarak yöntemsel çeşitliliğin gerekçeli ve kontrollü kullanımına zemin hazırlamaktadır. Bu bütünleşik referans seti, çalışmada hem kavramların anlam sınırlarını netleştirmek hem de ulusal mevzuatta kullanılan terminoloji ile uluslararası standartların üst dili arasındaki uyum düzeyini sistematik biçimde değerlendirmek amacıyla temel analitik dayanak olarak ele alınmıştır (ISO, 2009, 2018a, 2018b). Sonuç olarak, anılan belgeler bu çalışmada rastlantısal biçimde seçilmiş kaynaklar olarak değil; İSG risk yönetiminin kavramsal sınırlarını belirleyen, yöntemsel çerçevesini standardize eden ve terminolojik altyapısını kuran temel referans noktaları olarak değerlendirilmiştir. Bu yönüyle söz konusu kaynaklar, ulusal mevzuatın uluslararası normatif ve teknik düzenlemelerle ilişkisini çözümlemeye imkân veren başlıca analitik dayanaklar olarak işlev görmüştür.

Araştırmanın analitik çerçevesi oluşturulurken, incelenen düzenleyici belgeler rastlantısal biçimde değil; risk yönetimi süreçlerini ve bu süreçlere ilişkin terminolojik yapıyı nasıl tanımladıkları esas alınarak metodolojik bir sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Bu doğrultuda kaynaklar, literatürdeki normatif ve işlevsel ağırlıkları dikkate alınarak dört temel eksende kategorize edilmiştir: (i) Avrupa Birliği müktesebatı, (ii) Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) normları, (iii) küresel ölçekte kabul gören ISO standartları ve (iv)

Türkiye'nin yürürlükteki ulusal mevzuatı. Tablo 1 ve Şekil 1'de ayrıntılı olarak sunulan bu sistematik tasnif, risk yönetimine ilişkin kavramların farklı hukuk sistemleri ve yönetim kültürleri içerisindeki anlam katmanlarını karşılaştırmalı biçimde inceleme olanağı sağlamıştır. Bununla birlikte, analiz derinleştirildiğinde ulaşılan bulgular dikkat çekici bir tablo ortaya koymuştur. Özellikle ulusal mevzuatta yer alan bazı temel terimlerin, uluslararası standartlardaki karşılıklarıyla tam anlamıyla kavramsal bir eşgüdüm içinde olmadığı belirlenmiştir. Daha önemlisi, bu terminolojik uyumsuzlukların yalnızca dilsel düzeyde kalan farklılıklar olmadığı; risk yönetiminin önleyici ve proaktif mantığının uygulamadaki tutarlılığını ve etkinliğini zayıflatabilecek bir etki alanı oluşturduğu değerlendirilmiştir.

Tablo 1. İSG alanında risk yönetimine ilişkin temel belgelerin kanun taslağına etkisi.

Kaynak	Belgenin Adı	Kanun Taslağına Etki Düzeyi
Türkiye	6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu	Temel Ulusal Mevzuat
Türkiye	Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği	Yüksek
Avrupa Birliği	89/391/EEC Sayılı Konsey Direktifi – İşçilerin İşyerinde Sağlık ve Güvenliğinin İyileştirilmesine İlişkin Çerçeve Direktif	Yüksek
Uluslararası Çalışma Örgütü	ILO-OSH 2001 – İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri Rehberi	Çok Yüksek
Avrupa Birliği	İşyerinde Risk Değerlendirmesine İlişkin Rehber, EU-OSHA	Orta
ISO - Uluslararası Standardizasyon Örgütü	ISO 45001:2018 – İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri	Orta

Tablo 1'de yer alan bulgular, küresel risk yönetimi anlayışının normatif inşasında 89/391/EEC sayılı Çerçeve Direktif ile ILO-OSH 2001 Rehberi'nin belirleyici ve kurucu bir konuma sahip olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu belgeler, İSG alanında yalnızca teknik yönelimleri değil, aynı zamanda sistemin felsefi sınırlarını, önleme mantığını ve yönetsel önceliklerini şekillendiren temel referans noktalarıdır. Buna karşılık ISO 45001, kurumsal uygulamaların standardizasyonu ve operasyonel mükemmelliğin sağlanması bakımından güçlü bir rehberlik işlevi görmesine rağmen, bağlayıcı bir hukuk normu olmaktan ziyade gönüllülük esasına dayanan bir standart olarak, mevzuat üzerindeki dönüştürücü etkisini daha dolaylı biçimde göstermektedir. Türkiye özelinde bu uluslararası birikimin normatif izdüşümü, 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve buna bağlı ikincil düzenlemelerde somutlaşmaktadır.

Bu çalışmada kavramsal uyum değerlendirmesi, incelenen terimlerin ulusal mevzuat ile ISO, ILO ve Avrupa Birliği belgelerinde yer alan karşılıkları arasındaki terminolojik, işlevsel ve normatif örtüşme düzeyi dikkate alınarak yapılmıştır. Bu kapsamda "uyum", bir kavramın hem terimsel adlandırma hem de içerdiği işlev ve normatif bağlam bakımından uluslararası belgelerdeki kullanım ile büyük ölçüde örtüşmesi durumunu ifade etmektedir. "Kısmi uyum", kavramın genel anlam düzeyinde benzerlik taşımasına rağmen uygulama alanı, normatif hiyerarşi, kapsam veya işlevsel

bağlam bakımından farklılıklar içermesi hâlinde kullanılmıştır. "Uyumsuzluk" ise bir kavramın uluslararası belgelerdeki temel ayrımı, önleyici yaklaşımı veya yönetimsel işlevi karşılamadığı; kavramsal sınırları belirsizleştirdiği ya da farklı kavramların birbirinin yerine kullanılmasına yol açtığı durumları tanımlamak için tercih edilmiştir. Bu sınıflandırma, nicel bir puanlama sisteminden ziyade karşılaştırmalı doküman incelemesine dayalı nitel bir karar çerçevesi olarak kullanılmıştır.

Tablo 2. İSG risk yönetimi kavramlarının uluslararası referans metinler ve Türkiye mevzuatı açısından karşılaştırılması.

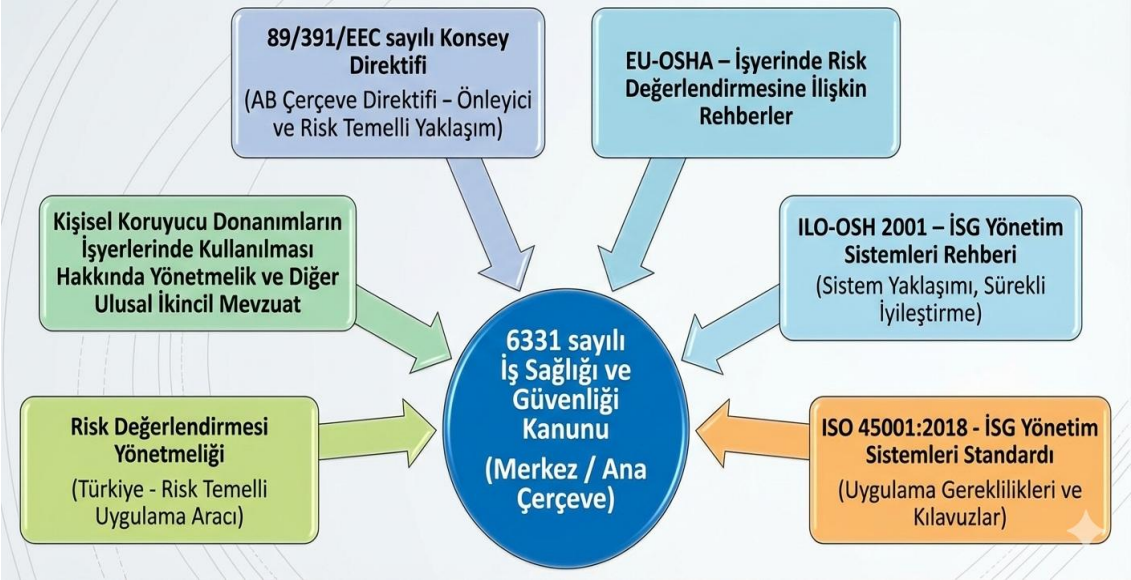
Kavram	AB (89/391/EEC)	ILO-OSH 2001	ISO 45001:2018	Türkiye (6331 sayılı Kanun / ilgili ikincil mevzuat)
Tehlike	Açık teknik tanım verilmez; kavram, önleme ve risklerin ortadan kaldırılması mantığı içinde dolaylı olarak ele alınır.	Açık biçimde tanımlanır; zarar verme potansiyeli taşıyan unsur olarak sistemin merkezindedir.	Tehlike belirleme, standardın temel operasyonel bileşenlerinden biridir.	Tanımlı; ayrıca ikincil mevzuatta açık ve teknik biçimde karşılık bulur.
Risk	Açık teknik tanım verilmez; "occupational risks" çerçevesinde kullanılır.	Açık biçimde tanımlanır; olasılık ve sonucun ağırlığı ilişkisi üzerinden kurulur.	İSG risklerinin yönetimi standardın çekirdek unsurlarındandır; risk değerlendirmesi ve kontrol mantığıyla ele alınır.	Tanımlı; ayrıca ikincil mevzuatta daha operasyonel içerikle düzenlenir.
Risk değerlendirmesi	İşveren yükümlülükleri kapsamında zorunlu ve sistematik bir süreçtir.	Açık biçimde tanımlanır ve yönetim sisteminin temel unsurlarındandır.	Sistematik, planlı ve dokümantasyona dayalı bir süreç olarak yapılandırılır.	Zorunlu ve tanımlı; işverenin yapmak veya yaptırmakla yükümlü olduğu temel süreçtir.
Risk yönetimi	Terim açık tanımlı değildir; önleme ilkeleri ve işveren yükümlülükleri üzerinden dolaylı biçimde kurulur.	Merkezî kavramdır; İSG yönetim sistemi mantığının ana eksenlerinden biridir.	Yönetim sistemi yaklaşımının merkezindedir; risklerin yönetimi ve performansın iyileştirilmesi birlikte ele alınır.	Açık tanım yoktur; ancak risk değerlendirmesi, önleme ve kontrol yükümlülükleri üzerinden dolaylı biçimde yapılandırılmıştır.
Tehlikenin ortadan kaldırılması / eliminasyon	Temel önleme mantığının parçasıdır; risk ve kaza faktörlerinin ortadan kaldırılması ilkesi benimsenir.	Öncelikli yaklaşım olarak yer alır; hazard/risk elimination ilk sıradadır.	Kontrol önlemleri hiyerarşisinde öncelikli yaklaşımdır.	Kanunda doğrudan "eliminasyon" terimiyle değil; önleme, risklerden kaçınma ve gerekli tedbirleri alma mantığıyla karşılık bulur.

Tablo 2. (devamı).

Kavram	AB (89/391/EEC)	ILO-OSH 2001	ISO 45001:2018	Türkiye (6331 sayılı Kanun / ilgili ikincil mevzuat)
Riskin azaltılması	Önleme mantığının tamamlayıcı unsurudur.	Kontrol tedbirleri kapsamında açık biçimde yer alır.	Risk kontrol önlemleri ve performans iyileştirmesi kapsamında ele alınır.	Açık normatif karşılığı vardır; önleme ve koruma tedbirleriyle bağlantılı olarak yaygın biçimde kullanılmaktadır.
Kabul edilebilir risk	Açık tanım yoktur.	Açık ve bağımsız bir tanım yerine kavramsal çerçeve düzeyinde ima edilir.	Standardın merkezî ve açık tanımlı ana kavramı olarak sunulmaz.	6331 sayılı Kanun'da tanım yoktur; ancak İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği'nde açıkça tanımlanmıştır.
Önleme	Açık tanımlı temel ilke; mesleki risklerin önlenmesi Direktif'in kurucu eksenidir.	Sistem yaklaşımının temel unsurlarındandır.	Planlama, operasyon ve kontrol döngüsü içinde güçlü biçimde yer alır.	Tanımlıdır; ayrıca kanunun genel yükümlülük mantığıyla doğrudan ilişkilidir.
Sürekli iyileştirme	Dolaylı olarak mevcuttur; iyileştirme mantığı Direktif'in amacında ve genel önleme yaklaşımında görülür.	Temel ilkelerden biridir.	Temel ilkelerden biridir; PDCA mantığıyla açık biçimde ilişkilidir.	Ayrı bir kavram olarak tanımlanmaz; ancak tedbirlerin değişen şartlara uygun hâle getirilmesi ve mevcut durumun iyileştirilmesi yükümlülüğü bulunmaktadır.

Tablo 2'de sunulan karşılaştırmalı analiz, İSG alanında başvurulan temel ulusal ve uluslararası düzenleyici çerçevelerin, benzer kavramsal bir zeminden hareket etmesine rağmen bu kavramları tanımlama, önceliklendirme ve uygulamaya aktarma bakımından önemli farklılıklar içerdiğini göstermektedir. Özellikle Avrupa Birliği müktesebatı, ILO-OSH 2001 ve ISO 45001:2018 gibi uluslararası referans metinlerde tehlike, risk, önleme, risk değerlendirmesi ve sürekli iyileştirme kavramlarının daha sistematik ve bütüncül bir yönetim mantığı içinde ele alındığı görülmektedir. Buna karşılık Türkiye'de İSG alanının temel normatif dayanağını oluşturan 6331 sayılı Kanun'da bazı kavramların tanımlanmış olmasına rağmen, özellikle "risk yönetimi" kavramının müstakil ve açık bir tanıma kavuşturulmamış olması dikkat çekmektedir. Bu durum, risk yönetiminin yalnızca risk değerlendirmesiyle sınırlı algılanmasına ve önleme mantığının bütüncül yapısının uygulamada yeterince görünür olmamasına yol açabilmektedir. Tablo 2'nin ortaya koyduğu bir diğer önemli husus, "*kabul edilebilir risk*" kavramının Türk İSG hukukunda tamamen karşılıksız olmadığı, ancak doğrudan kanun düzeyinde değil, ikincil mevzuat düzeyinde normatif olarak düzenlendiğidir. Nitekim 6331 sayılı Kanun'da bu kavrama açıkça yer verilmemekle birlikte, "*kabul edilebilir risk seviyesi*" tanımı İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği'nde düzenlenmiştir. Bu yönüyle tablo,

ulusal mevzuatta kavramsal altyapının yalnızca kanun metni üzerinden değil, kanuna bağlı ikincil düzenlemelerle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini de ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, tehlikenin ortadan kaldırılması, riskin azaltılması ve kabul edilebilir risk düzeyi gibi kavramların farklı metinlerde farklı yoğunluk ve açıklık düzeyleriyle yer alması, uygulamada terminolojik belirsizliklerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde Tablo 2, uluslararası standartların risk yönetimini döngüsel, önleyici ve sürekli iyileştirmeye dayalı bir sistem yaklaşımı içinde yapılandırdığını; Türk mevzuatının ise bu yaklaşımı büyük ölçüde benimsemekle birlikte bazı temel kavramlar bakımından hâlen daha açık, tutarlı ve senkronize bir terminolojik çerçeveye ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Bu nedenle, uluslararası literatürde yerleşik hâle gelen kavramsal açıklığın ulusal mevzuata daha güçlü biçimde yansıtılması, yalnızca teorik bir uyum meselesi değil; aynı zamanda risk temelli İSG yaklaşımının uygulamadaki etkililiğini artıracak stratejik bir gereklilik olarak değerlendirilmelidir.

Şekil 1. İş sağlığı ve güvenliği alanında risk yönetimine ilişkin temel ve destekleyici belgeler (Görsel yapay zeka ile oluşturulmuştur.).

Şekil 1, ulusal İSG mimarisini şekillendiren küresel ve yerel normlar arasındaki çok katmanlı etkileşimi haritalandırmaktadır. Şemanın odak noktasında yer alan 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, izole bir metin olmaktan ziyade; başta "*Çerçeve Direktif*" olarak anılan 89/391/EEC olmak üzere, ILO normları ve ISO standartlarından beslenen hibrit bir normatif kavşak noktası niteliğindedir. Bu yapısal kurgu, Türk İSG sisteminde yaşanan köklü bir zihniyet devrimini simgeler: Gelenekselleşmiş, olay sonrası müdahaleyi esas alan reaktif anlayış terk edilmiş; yerini riskleri kaynağında öngören, veriye dayalı ve proaktif (önleyici) bir risk yönetimi doktrinine bırakmıştır. Dolayısıyla Şekil 1, sadece yasal bir hiyerarşiyi değil, aynı zamanda modern risk yönetiminin evrimsel sürecini de görselleştirmektedir.

BULGULAR

Uluslararası normatif belgeler, risk yönetimi paradigmasının kavramsal ve metodolojik omurgasını inşa ederken, ulusal mevzuat bu teorik çerçevenin uygulamaya dönüştürüldüğü asli normatif düzlemi temsil etmektedir. Bununla birlikte, şekil üzerinden yapılan yapısal çözümleme, risk yönetimi terminolojisinin ulusal mevzuata tutarlı ve

bütünleşik bir sistematikle değil, farklı düzenleyici kaynaklardan eklemeli ve parçalı biçimde aktarıldığını göstermektedir. Bu parçalı hukuk transplantasyonu süreci, belirli kavramların mevzuat yapısı içinde üst üste binmesine, sınırlarının bulanıklaşmasına ve bazı durumlarda ontolojik bakımdan eksik tanımlanmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla bu görünüm, çalışmanın devamında ele alınacak terminolojik uyumsuzlukların ve kavramsal asimetrilerin tesadüfi değil, doğrudan yapısal nitelikte olduğunu göstermesi bakımından analitik olarak önem taşımaktadır.

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu

Öncelikle 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nda yer alan terimlerin taslak metin çalışmalarında (TBMM, 2012) ve kanunda yer alma durumu incelenerek terimlerin Türkiye'ye uyarlama durumları irdelenmiştir. Tablo 3, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne (24. Dönem, 2. Yasama Yılı; ana sayı: 1/605) sunulan "İş Sağlığı ve Güvenliği Kanun Taslağı" metninde ve 6331 sayılı Kanun'un nihai metninde iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili bazı terimlerin görünürlük oranlarının karşılaştırılmasına dayanmaktadır. Kullanılan terimlerin tanımlama kriterleri, araştırma sorusuna göre risk yönetimi terminolojisinin temel kavramları olmuştur. Bir kavramın hem isim hem de sıfat biçiminde, bağlama bağlı olarak (örneğin, "tehlike" ve "tehlikeli") kullanılması nedeniyle olası belirsizlikler oluşabileceğinden, söz konusu terimleri içeren ifadeler bağlamları içinde kontrol edilmiştir. Kelime sayımları, taranmış belgelerde aynı formatta anahtar kelimeler aranarak gerçekleştirilmiştir; karmaşık terimler (örneğin, "iş güvenliği uzmanı") durumunda bütün olarak aranmıştır. Tablo 3'te gösterilen rakamlar, belirli bir terimin kavramsal önemini kanıtlayan bir delil olmaktan ziyade, taslaktan yasaya geçişte terminolojik vurgunun yönünü gösteren tanımlayıcı ölçümlerdir; içerik analizi çalışmalarına yönelik yaklaşımlara göre, bu anlam ancak bağlamsal analizler yoluyla belirlenebilir.

Tablo 3, çalışmada incelenen temel iş sağlığı ve güvenliği kavramlarının ulusal ve uluslararası belgelerdeki görünürlüğünü betimleyici olarak göstermek amacıyla hazırlanmıştır. Bu kapsamda 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, ilgili ikincil mevzuat, ISO 45001:2018, ISO 31000:2018, ILO-OSH 2001 ve Avrupa Birliği iş sağlığı ve güvenliği çerçeve belgelerinde yer alan kavram kullanımları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Terim geçişleri belirlenirken yalnızca birebir sözcük tekrarları değil, aynı kavramsal alanı temsil eden ifade grupları da dikkate alınmıştır. Örneğin "risk assessment", "risk değerlendirmesi", "önleme", "prevention", "acceptable risk", "kabul edilebilir risk", "incident", "accident", "olay" ve "iş kazası" gibi kavram kümeleri bağlam içinde değerlendirilmiştir.

Tablo 3. Mesleki risklerin yönetimine ilişkin temel terimler.

Terim	Taslak Metinde Geçiş Sayısı	Kanunda Bulunma Durumu	Kanunda Geçiş Sayısı	Türkiye'ye Uyarlama
Tehlike	21	Var	58	Taslaktaki kullanım korunmuş, ancak kanun metninde daha merkezi ve sistematik bir kavram hâline gelmiştir.
Tehlikeli	19	Var	24	Tek başına kavram olarak değil, çeşitli bağlamlarda kullanılan sıfat niteliğinde değerlendirilmelidir; mümkünse analizde bağımsız kavram olarak değil, "tehlikeli durum/iş/işyeri" bağlamında ele alınmalıdır.
Meslek hastalığı	Yok	Var	11	Kanunlaşma sürecinde açık biçimde dahil edilmiş ve İSG koruma alanının temel unsurlarından biri hâline getirilmiştir.
Koruyucu	3	Var	7	"Koruyucu" tek başına değil, çoğunlukla "koruyucu ve önleyici tedbirler/donanım" bağlamında kullanılmaktadır; bu nedenle terim tercihi bu biçimde standartlaştırılmalıdır.
İş kazası	6	Var	6	Kavram taslak ve kanun metni arasında korunmuştur.
Risk	1	Var	42	Kanunlaşma sürecinde belirgin biçimde güçlendirilmiş; risk temelli yaklaşımın merkezî kavramı hâline gelmiştir.
İş güvenliği uzmanı	26	Var	31	"Uzman" yerine "iş güvenliği uzmanı" ifadesi tercih edilmelidir; aksi halde kavram fazlasıyla genelleşmektedir.
Ramak kala olay	Yok	Kısmen	0	Kanunda açık tanım yoktur; ancak 6331 m.14'te olaya karşılık gelen düzenleme vardır. Açık tanım, Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği'nde yer almaktadır.
Acil durum	3	Var	13	"Acil" yerine "acil durum" ifadesi kullanılmalıdır; kanundaki yerleşik terminoloji budur.
Çalışma ortamı	3	Var	7	Bağımsız tanımdan çok bağlamsal kullanım söz konusudur; "çalışma ortamı faktörleri" önerisi yorum olarak verilebilir, fakat mevzuatta doğrudan tanımlı terim gibi sunulmamalıdır.

Dipnot 1. 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun 3. maddesinde "meslek hastalığı", "önleme", "risk", "risk değerlendirmesi" ve "tehlike" kavramları açık biçimde tanımlanmıştır. Aynı maddede "iş güvenliği uzmanı" ve "iş kazası" da kanuni karşılığa sahip temel kavramlar arasında yer almaktadır.

Dipnot 2. Kanunun 4. maddesi işverene "mesleki risklerin önlenmesi", "sağlık ve güvenlik tedbirlerinin değişen şartlara uygun hâle getirilmesi" ve "mevcut durumun iyileştirilmesi" yükümlülüklerini yüklemekte; 5. maddesi ise "risklerden kaçınmak", "kaçınılması mümkün olmayan riskleri analiz etmek", "risklerle kaynağında mücadele etmek" ve "tehlikeli olanı, tehlikesiz veya daha az tehlikeli olanla değiştirmek" ilkelerini düzenlemektedir. Bu nedenle Türk mevzuatında risk temelli ve önleyici yaklaşımın normatif temeli açıkça mevcuttur.

Dipnot 3. "Kabul edilebilir risk seviyesi" kavramı 6331 sayılı Kanun'da doğrudan tanımlanmamış olmakla birlikte, 29.12.2012 tarihli ve 28512 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği m.4/1-b hükmünde "yasal yükümlülüklere ve işyerinin önleme politikasına uygun, kayıp veya yaralanma oluşturmayacak risk seviyesi" olarak tanımlanmıştır. Bu durum, söz konusu kavramın Türk İSG hukukunda ikincil mevzuat düzeyinde açık normatif karşılık bulduğunu göstermektedir.

Dipnot 4. "Ramak kala olay" terimi 6331 sayılı Kanun'un tanımlar maddesinde yer almamakla birlikte, ilgili Yönetmelik m.4/1-d'de açıkça tanımlanmıştır. Dolayısıyla bu kavramın kanun düzeyinde değil, uygulamayı somutlaştıran ikincil düzenleme düzeyinde karşılık bulduğu kabul edilmelidir.

Dipnot 5. "Acil" ve "uzman" gibi tek başına kullanılan sözcükler yerine, mevzuat diline daha uygun olarak "acil durum" ve "iş güvenliği uzmanı" ifadelerinin tercih edilmesi gerekir. 6331 sayılı Kanun'da yerleşik hukuki kullanım bu tamlamalar üzerinden kurulmuştur.

Tablo 3'te yer alan veriler, taslak metinden nihai kanun metnine geçiş sürecinde bazı kavramların niceliksel olarak güçlendiğini, bazılarının ise daha yerleşik ve sistematik bir hukuki terminoloji içinde yeniden biçimlendirildiğini göstermektedir. Özellikle *"risk"* kavramının kanun metninde belirgin biçimde daha görünür hâle gelmesi, 6331 sayılı Kanun'un klasik reaktif koruma anlayışından uzaklaşarak risk temelli ve önleyici bir İSG yaklaşımını benimsediğine işaret etmektedir. Benzer şekilde "*önleme", "tehlike" ve "risk değerlendirmesi"* kavramlarının tanımlar maddesinde açıkça düzenlenmiş olması, mevzuatın kavramsal omurgasının tesadüfi değil, belirli bir sistematik çerçeve içinde inşa edildiğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle 6331 sayılı Kanun'un kavramsal mimarisi incelendiğinde, *"tehlike"* ve *"risk"* gibi temel kavramların sıfatlarla ağırlaştırılmaksızın daha yalın, kapsayıcı ve üst düzey bir terminolojik çerçeve içinde tanımlandığı görülmektedir. Söz konusu tercih, mevzuat dilinde kavramsal bütünlüğün korunması ve normatif metnin uygulanabilirliğinin artırılması bakımından işlevsel bir yasama yaklaşımı olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte Tablo 3, Türk İSG mevzuatının terminolojik yapısının yalnızca kanun metni üzerinden değerlendirilemeyeceğini de açık biçimde göstermektedir. Nitekim TBMM'de 2012 yılında yapılan görüşmelerde *"kabul edilebilir risk seviyesi"* ve *"ramak kala olay"* gibi uygulama bakımından kritik öneme sahip bazı kavramlar, 6331 sayılı Kanun'da doğrudan tanımlanmamış; buna karşılık İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği ile normatif açıklığa kavuşturulmuştur. Bu durum, Türk İSG hukukunda kavramsal yapının çok katmanlı bir normatif mimari içinde oluştuğunu; başka bir ifadeyle, genel ilkelerin kanun düzeyinde, daha teknik ve operasyonel kavramların ise ikincil mevzuat düzeyinde somutlaştırıldığını göstermektedir. Dolayısıyla risk değerlendirme ve kontrol süreçlerinin standardizasyonu, yalnızca kanun metninin varlığıyla değil, kavramların düzenleyici bütünlük içinde açık ve tutarlı biçimde tanımlanmasıyla mümkündür. Öte yandan, analiz bulguları, İSG uygulamasının operasyonel boyutunu doğrudan etkileyen bazı kavramlar bakımından normatif açıklık düzeyinin aynı ölçüde güçlü olmadığını da ortaya koymaktadır. Özellikle koruyucu önlemler, çalışma ortamına ilişkin parametreler ve risk yönetiminin uygulama araçları gibi alanlarda, kavramsal çerçevenin çoğu zaman genel ilke düzeyinde bırakıldığı; teknik ve operasyonel ayrıntıların ise büyük ölçüde ikincil mevzuat aracılığıyla somutlaştırıldığı anlaşılmaktadır. Bu görünüm, kanun düzeyinde soyut kalan bazı kavramların uygulamada farklı yorumlara açık hâle gelmesine ve hukuki belirlilik bakımından tartışmalı alanlar oluşmasına neden olabilmektedir. Bu bağlamda, *"tehlikeli", "koruyucu", "acil"* ve *"uzman"* gibi bazı ifadelerin tek başına kavram olarak değil, belirli hukuki bağlamlar içinde anlam kazanan sözcükler olarak değerlendirilmelidir. Bu nedenle tablo yorumlanırken yalnızca kelime frekanslarına değil, terimlerin mevzuat içindeki işlevsel bağlamına da dikkat edilmelidir; aksi takdirde kavramsal çözümleme ile sözcük düzeyindeki yüzeysel sayım birbirine karışabilmektedir. Analizin dikkat çekici sonuçlarından biri de, modern güvenlik yönetimi literatüründe önleyici öğrenme mekanizmalarının temel bileşenlerinden biri olarak kabul edilen "ramak kala olay" kavramının, kanun düzeyinde müstakil bir tanıma kavuşturulmamış olmasıdır. Her ne kadar bu kavram ikincil mevzuatta açık biçimde düzenlenmiş olsa da, kanun metninde aynı açıklık düzeyinde yer almaması, önleyici yaklaşımın merkezinde bulunan öğrenme ve erken uyarı mantığının normatif görünürlüğünü sınırlamaktadır. Bu durum, risk temelli yaklaşımın uygulamadaki etkinliğini yalnızca teorik düzeyde değil, kurumsal öğrenme, denetim ve performans

değerlendirme süreçleri bakımından da etkileyebilecek bir yapısal sınırlılık yaratmaktadır. Tablo 3, yalnızca nicel bir geçiş analizi sunmamakta; aynı zamanda Türkiye'de İSG terminolojisinin kanunlaşma sürecinde nasıl seçildiğini, genişletildiğini, sadeleştirildiğini ve kurumsallaştırıldığını gösteren önemli bir analitik araç işlevi görmektedir. Tablo tarafından ortaya konulan bulgular, 6331 sayılı Kanun'un risk temelli ve önleyici bir normatif çerçeve kurma yönünde önemli bir dönüşümü temsil ettiğini, ancak bu dönüşümün uygulamadaki tam karşılığını bulabilmesi için özellikle operasyonel kavramlar bakımından daha açık, tutarlı ve senkronize bir terminolojik yapıya ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Tablo 3'te sunulan veriler, kavramların metinlerdeki ağırlığını kesin olarak ölçen nicel bir içerik analizi olarak değerlendirilmemelidir. Tablo, kavramların hangi normatif metinlerde daha görünür hâle geldiğini ve terminolojik yönelimin hangi kavram kümeleri etrafında yoğunlaştığını göstermek amacıyla kullanılan betimleyici bir destek unsurudur. Bu nedenle tablo, çalışmanın nitel karşılaştırmalı analizini tamamlayan yardımcı bir gösterge olarak yorumlanmalıdır.

ISO 45001:2018 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri Standardı

İkinci olarak ISO 45001:2018 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri Standardı'nda yer alan terimlerin Türkiye'ye uyarlama durumları irdelenmiştir. *"İş kazası", "tehlike"* ve *"risk"* gibi iş sağlığı ve güvenliğinin kurucu kavramları, çağdaş yönetim sistemleri yaklaşımı içinde birbirinden ayrıştırılmış fakat karşılıklı ilişkileri açık biçimde kurulmuş terimlerdir. Bu çerçevede ISO 45001:2018, İSG yönetim sistemleri alanında uluslararası ölçekte en yaygın referans metinlerden biri olarak, tehlike belirleme, risk değerlendirmesi, uygun kontrol önlemlerinin uygulanması ve sürekli iyileştirme süreçlerini ortak bir sistem mantığı içinde bütünleştirmektedir. Standardın küresel ölçekte yaygın kabul görmesi, yalnızca teknik bir yönetim aracı olmasından değil, aynı zamanda iş kazaları ile işle bağlantılı yaralanma ve sağlık bozulmalarının önlenmesini merkeze alan önleyici yaklaşımından kaynaklanmaktadır. Bu yönüyle ISO 45001, çok sayıda ülkede ve kurumsal yapıda bağlayıcı hukuk normu olmasa da fiilî bir ortak uygulama dili oluşturma kapasitesine sahip başlıca referans çerçevelerden biri hâline gelmiştir. Bu bağlamda, uluslararası standartların sunduğu kavramsal açıklık Türkiye'deki mevzuat tartışmaları açısından önemli bir analitik referans noktası oluşturmaktadır. ISO yaklaşımında "tehlike", zarara yol açma potansiyeli taşıyan kaynak, durum ya da süreçle ilişkilendirilirken; "risk" ise bu tehlikenin ortaya çıkarabileceği olumsuz sonucun olasılığı ve etkisi bağlamında ele alınmaktadır. ISO'nun kamuya açık açıklamalarında da tehlikelerin ortadan kaldırılmadığı veya uygun şekilde kontrol edilmediği durumlarda İSG risklerine dönüştüğü vurgulanmaktadır. Bu çerçevede "tehlike" ile "risk" arasındaki ayrımın, soyut bir tehdit algısından ziyade işle bağlantılı zarar potansiyeli ve bunun gerçekleşme dinamiği üzerinden kurulması, kavramsal tutarlılık bakımından önem taşımaktadır.

Şekil 2. 6331 sayılı İSG kanunu kapsamında mesleki risk yönetiminin temel kavramları (Görsel yapay zeka ile oluşturulmuştur.).

Buradan hareketle, Türk İSG mevzuatında *"tehlike*" kavramının mesleki bağlamının daha görünür ve sistematik biçimde vurgulanmasının, yalnızca terminolojik bir tercih değil, aynı zamanda normatif açıklık bakımından işlevsel bir gereklilik olduğu ileri sürülebilir. Zira İSG alanındaki tehlike olgusu, genel çevresel, ekonomik ya da güvenlik temelli tehditlerden farklı olarak doğrudan çalışanın yaşamı, sağlığı ve bedensel bütünlüğüyle ilişkili bir zarar potansiyeline işaret etmektedir. Bu ontolojik ayrımın mevzuatta yeterince netleştirilmemesi, bazı durumlarda kavramların birbirinin yerine kullanılmasına, risk değerlendirme süreçlerinin sınırlarının bulanıklaşmasına ve uygulamada odak kaybı üreten yorumlara neden olabilmektedir. Bu nedenle, ulusal mevzuatın kavramsal yapısının uluslararası standartların ürettiği ortak dille daha yüksek düzeyde uyumlaştırılması, hem hukuki belirliliğin güçlendirilmesi hem de risk temelli önleyici yaklaşımın uygulamadaki etkililiğinin artırılması açısından önem taşımaktadır.

Böyle bir taksonomik ayrımın mevzuata yansıtılması, İSG risk yönetimi süreçlerinin daha sistematik, karşılaştırılabilir ve standartlaştırılmış bir akış içinde yürütülmesine önemli katkı sağlayacaktır. Bu yaklaşım, yalnızca önleyici tedbirlerin planlanması ve uygulanması bakımından değil, aynı zamanda bu tedbirlerin sahadaki sonuçlarının nesnel ölçütlerle değerlendirilebilmesi bakımından da daha sağlam bir kavramsal ve yöntemsel zemin sunmaktadır. Bu çerçevede, mevzuat metinlerinde zaman zaman karşılaşılan "*işyeri risk yönetimi*" ifadesi yerine, süreci ve amacı daha doğru biçimde yansıtan *"İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Yönetimi"* terminolojisinin benimsenmesi daha isabetli görünmektedir. Zira çağdaş yönetim literatüründe "*yönetim"* kavramı çoğunlukla kalite, çevre veya İSG gibi üst düzey yönetim sistemlerini ifade ederken, risk yönetimi bu sistemlerin içinde işleyen, belirsizlikleri belirli hedefler doğrultusunda sistematik biçimde ele alan dinamik bir süreç olarak kavramsallaştırılmaktadır. ISO yaklaşımında da yönetim sistemleri süreçler üzerinden anlaşılmakta; ISO 45001 ise güvenli ve sağlıklı işyerleri oluşturmayı, işle bağlantılı yaralanma ve sağlık bozulmalarını önlemeyi, riskleri yönetmeyi ve İSG performansını sürekli iyileştirmeyi amaçlamaktadır.

İş sağlığı ve güvenliği bağlamında riskin doğası da bu süreç yaklaşımı içinde değerlendirilmelidir. Risk, çoğu durumda teknik, fiziksel veya ekonomik nedenlerle

mutlak olarak sıfırlanması mümkün olmayan olasılıksal bir olgudur; buna karşılık tehlikeler ve tehlikeli ya da zararlı işyeri faktörleri belirli koşullarda kaynağında ortadan kaldırılabilmektedir. Bu nedenle önleyici yaklaşımın amaç yapısının üç düzeyde ayrıştırılması daha uygun görünmektedir: olayların ve iş kazalarının önlenmesi, tehlikeli veya zararlı faktörlerin mümkün olduğunca kaynağında elimine edilmesi ve mesleki risklerin kabul edilebilir düzeylere indirilmesi. Türk mevzuatı da bu ayrımın temelini kısmen taşımaktadır; 6331 sayılı Kanun'da "tehlike", "risk", "önleme" ve "risk değerlendirmesi" açıkça tanımlanmakta, işverene mesleki risklerin önlenmesi ve risk değerlendirmesi yapma yükümlülüğü yüklenmektedir. Buna karşılık "kabul edilebilir risk seviyesi" gibi daha teknik bir kavram, kanun düzeyinde değil, ikincil düzenleme düzeyinde tanımlanmaktadır. Bu görünüm, Türk İSG hukukunda genel ilkelerin kanunla, daha teknik ve operasyonel kavramların ise ikincil mevzuatla somutlaştırıldığı çok katmanlı bir normatif yapı bulunduğunu göstermektedir.

Bu noktada ulusal mevzuatın kavramsal tutarlılığı bakımından iki temel sorun öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki, risk azaltımına ilişkin düzenlemelerde, bu azaltımın hangi normatif veya teknik eşiğe kadar sürdürüleceğinin her zaman yeterince açık biçimde ortaya konulmamasıdır. Riskin kabul edilebilir düzeyi somut ölçütlerle desteklenmediğinde, risk yönetimi süreci uygulamada ucu açık, denetlenmesi güç ve yoruma elverişli bir yapıya dönüşebilmektedir. Bu nedenle "kabul edilebilir mesleki risk" yaklaşımının daha belirgin, ölçülebilir ve uygulamaya aktarılabilir bir içerikle yapılandırılması önem taşımaktadır. Böyle bir kavramsal netlik, yalnızca terminolojik uyumu güçlendirmekle kalmayacak; aynı zamanda "güvenli işyeri" anlayışının soyut bir hedef olmaktan çıkarılarak denetlenebilir ve değerlendirilebilir bir standarda dönüşmesine de katkı sunacaktır.

İkinci sorun ise, yönetim bilimlerinde farklı performans boyutlarına işaret eden *"verimlilik"* ve *"etkililik"* kavramlarının İSG bağlamında zaman zaman birbirinin yerine kullanılabilmesidir. Oysa uluslararası yönetim sistemi literatüründe ve ISO'nun süreç yaklaşımına ilişkin açıklamalarında etkililik, belirlenen hedeflere ulaşma derecesiyle; verimlilik ise kaynakların ne ölçüde ekonomik ve rasyonel kullanıldığıyla ilişkilendirilmektedir. İSG alanında normatif öncelik, kaynak kullanımında tasarruf sağlanması değil, çalışanların yaşamının, sağlığının ve bedensel bütünlüğünün korunmasıdır. 6331 sayılı Kanun'un amacı da işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması ve mevcut şartların iyileştirilmesi olarak formüle edilmiştir. Bu nedenle İSG bağlamında bir önlemin ya da yönetim sisteminin asli değerlendirme ölçütü verimlilikten çok etkililik, başka bir ifadeyle iş kazalarını, yaralanmaları ve meslek hastalıklarını önleme kapasitesidir. Verimlilik tamamen dışlanması gereken bir yönetsel boyut olmasa da, alanın amaçsal mantığı bakımından ikincil niteliktedir. Bu bağlamda mevzuat veya taslak metinlerde "verimlilik" kavramının birincil performans ölçütü gibi kullanılması yerine, "etkililik" eksenli bir dilin benimsenmesi daha isabetli olacaktır.

Benzer şekilde, normatif metinlerde "*risklerin ortadan kaldırılması*" biçimindeki ifadelerin de dikkatle ele alınması gerekir. Risk, tehlikenin gerçekleşme ihtimali ile olası sonuçlarıyla ilişkili bir olgu olduğundan, her riskin mutlak biçimde ortadan kaldırılması pratikte mümkün olmayabilir; buna karşılık tehlikeler, tehlikeli durumlar ve zararlı işyeri faktörleri belirli koşullarda ortadan kaldırılabilir ve bu durumda ilgili risk düzeyi de önemli ölçüde düşürülebilir. Dolayısıyla mevzuat dilinde tehlikelerin ortadan kaldırılması

ile risklerin kabul edilebilir seviyelere indirilmesi arasında açık bir ayrım yapılması, hem risk kontrol hiyerarşisinin mantığıyla hem de önleyici yaklaşımın operasyonel gerçekliğiyle daha uyumlu olacaktır. Sonuç olarak, İSG mevzuatında tehlike, risk, önleme, kabul edilebilir risk ve etkililik ekseninde daha net bir kavramsal çerçevenin kurulması, yalnızca terminolojik bir iyileştirme anlamına gelmemekte; aynı zamanda risk yönetimi süreçlerinin standardizasyonunu, denetim ve performans değerlendirme mekanizmalarının nesnelliğini ve önleyici yaklaşımın uygulamadaki görünürlüğünü güçlendiren yapısal bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Avrupa Birliği'nin 1989 tarihli 89/391/EEC sayılı Konsey Direktifi, risk temelli yaklaşımın hukuki ve normatif temelini oluşturmakla birlikte; aradan geçen otuz yılı aşkın sürede yaşanan teknolojik ve yönetimsel dönüşümler, Direktif'teki bazı tanımların kavramsal aşınmaya uğramasına ve güncelliğini kısmen yitirmesine neden olmuştur. Ancak günümüzdeki pratik gereksinimler açısından ikincil mevzuat ve standartlar aracılığıyla daha da belirgin hale gelmektedir. Bu nedenle, Çerçeve Direktifi'nin temel hükümlerini, teknik uluslararası kaynaklar tarafından oluşturulan terminolojik üst düzey dil ile birlikte okurken, ulusal yasal düzenlemeler çerçevesinde terminolojinin ve fikirlerin tutarlılığının değerlendirilmesi daha uygun görünmektedir. Bu bağlamda, zorunlu yasal düzenlemeler olmamakla birlikte, iş sağlığı ve güvenliği risklerini yönetmek için değerli bir ek araç olan ve şirketlerin sistematik yönetim yoluyla sürekli iyileştirme sağlamasına olanak tanıyan mevcut ISO 45001 ve ISO 31000 standartları önemlidir. Bu nedenle, modern bir İSG mevzuatı inşa edilirken; terminolojik referans kaynağı olarak yalnızca "*statik*" çerçeve direktiflerle yetinilmemeli; aynı zamanda ISO 45001, ISO 31000 ve ISO Guide 73 gibi sürekli güncellenen, dinamik ve uygulama odaklı belgeler "*birincil rehber*" olarak kabul edilmelidir. Ayrıca, ISO Guide 73 ve ISO 31000 standartlarında yer alan kavramsal çerçeve doğrultusunda, ulusal mevzuatta "*işyeri risk değerlendirmesi*", "*işyeri risk analizi*" ve "*işyeri risk seviyesi*" gibi kavramların açık ve birbirleriyle tutarlı biçimde tanımlanması için gözden geçirilmesi yerinde olacaktır. Bu bağlamda, işyeri risk değerlendirmesi; risk analizinin sonuçlarının, belirlenen risk kriterleriyle karşılaştırılarak riskin veya risk büyüklüğünün kabul edilebilir olup olmadığının belirlenmesi süreci olarak ele alınmalıdır. İşyeri risk analizi ise, riskin doğasının anlaşılması ve seviyesinin belirlenmesi amacıyla yürütülen sistematik bir süreçtir. İşyeri risk seviyesi ise, tehlikeli ve zararlı faktörlerin olası sonuçları ile bu sonuçların gerçekleşme olasılıklarının birleşimi sonucunda ortaya çıkan risk büyüklüğünü ifade etmektedir. Bu kavramların açık biçimde tanımlanması, tehlike–olay–sonuç–risk ilişkisini bütüncül biçimde ele alan modern İSG risk yönetimi modellerine geçiş açısından zorunludur. Nitekim ISO 31000:2018 standardında da risk yönetimi; riskin kabul edilebilir bir seviyeye indirilmesini veya kontrol altına alınmasını amaçlayan önleyici ve koruyucu önlemler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Bu doğrultuda, "*işyeri risk yönetimi*" kavramının, ulusal mevzuatta da açık ve süreç odaklı bir biçimde yer alması tavsiye edilmektedir.

Yapılan analizler bütünüyle değerlendirildiğinde; 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun, reaktif yaklaşımdan proaktif yaklaşıma geçişte uluslararası normlarla paradigmatik bir uyum sergilediği; ancak risk yönetimi süreçlerinin operasyonel dilini oluşturan terminolojik altyapıda güncel küresel standartların gerisinde

kaldığı görülmektedir. Bu bağlamda, mevzuatın kavramsal mimarisinin ISO 45001:2018 ve ISO 31000:2018 ekseninde revize edilmesi; yalnızca teorik bir tutarlılık arayışı değil, aynı zamanda "*hukuki belirlilik*" ilkesinin tesisi ve uygulamanın sahadaki etkinliğinin artırılması adına stratejik bir zorunluluktur. Bu çerçevede terminolojik kalibrasyon ve kavramsal iyileştirme, yasal metinlerin yorumlanmasında ortaya çıkabilecek gri alanların azaltılmasına, denetim ve uygulama süreçlerinde standartlaşma ile tutarlılık düzeyinin güçlendirilmesine ve Türkiye'deki İSG ekosisteminde veriye dayalı, ölçülebilir, izlenebilir ve sürdürülebilir bir güvenlik kültürü ikliminin gelişmesine katkı sunabilecek yapısal bir zemin olarak değerlendirilebilir. Önerilen terminolojik restorasyon, risk yönetimi yaklaşımının yalnızca normatif bir niyet düzeyinde kalmayıp daha ölçülebilir, izlenebilir ve uygulanabilir bir zeminde ele alınmasına katkı sağlayabilir. Bu doğrultuda, ISO 45001 ve ILO-OSH gibi uluslararası standartlarla daha uyumlu ve karşılaştırılabilir bir kavramsal çerçevenin geliştirilmesi; sahada denetçiler ve iş güvenliği uzmanları arasında ortaya çıkabilecek yorum farklılıklarının ve uygulama tutarsızlıklarının azaltılmasını destekleyebilir.

Tablo 3. Uluslararası standartlar ve kavramsal tutarlılık perspektifinden önerilen terminolojik revizyonla.

Mevcut İfade	**Revize Edilmiş Önerilen İfade**	**Gerekçe**
Verimlilik	Etkililik	İSG alanında birincil değerlendirme ölçütü, kaynak kullanımındaki ekonomi değil; iş kazalarını, işle bağlantılı yaralanmaları ve sağlık bozulmalarını önleme düzeyidir. Uluslararası yönetim sistemi yaklaşımında etkililik ve verimlilik farklı performans boyutlarıdır.
Risklerin ortadan kaldırılması	Tehlikelerin ve tehlikeli/zararlı faktörlerin ortadan kaldırılması; risklerin ise kabul edilebilir düzeye indirilmesi	Risk yönetimi yaklaşımında öncelik tehlikenin kaynağında ortadan kaldırılmasıdır; risk ise kontrol önlemleriyle azaltılır ve yönetilir.
Risklerin önlenmesi	Mesleki risklerin önlenmesi ve bunun olayların, kazaların ve meslek hastalıklarının önlenmesine yöneldiğinin açıklaştırılması	6331 sayılı Kanun'da "mesleki risklerin önlenmesi" ifadesi yer almaktadır. Ancak uygulama dilinde bunun hangi sonuçlara yöneldiğinin netleştirilmesi kavramsal açıklık sağlar.
Tehlikeli ve zararlı faktörler	Tehlikeli ve/veya zararlı mesleki faktörler	İSG bağlamının genel güvenlik, çevresel veya ekonomik risklerden ayrıştırılması ve mesleki bağlamın görünür kılınması amaçlanmaktadır.
Mesleki risklerin en aza indirilmesi	Mesleki tehlikelerin kaynağında ortadan kaldırılması ve mesleki risklerin kabul edilebilir düzeye indirilmesi	Çağdaş yaklaşımda tehlikenin eliminasyonu ile riskin azaltılması aynı süreç değildir; ikisi farklı müdahale düzeylerini ifade eder.
Kabul edilebilir tehlike	Kabul edilebilir mesleki risk	Normatif ve teknik olarak "kabul edilen" unsur tehlike değil, risk düzeyidir. Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği de "kabul edilebilir risk seviyesi" terimini kullanmaktadır.
Mesleki risklerin kabul edilebilir seviyesi	Kabul edilebilir mesleki risk seviyesi	Mevzuat diliyle uyumlu, ölçülebilirlik ve denetlenebilirlik bakımından daha uygun ifadedir. "İzin verilebilir" eki kullanılacaksa bunun mevzuat terimi değil, açıklayıcı eşdeğer olduğu belirtilmelidir.
Mesleki risklerin yönetimi	İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Yönetimi	Süreç ve amaç boyutunu daha açık yansıtır; ISO 31000 ve ISO 45001'in süreç temelli risk yönetimi yaklaşımıyla daha uyumludur.

Tablo 3, çalışmanın analitik bulgularından damıtılan normatif önerileri; mevzuat terminolojisinin kavramsal tutarlılık ve bilimsel doğruluk ekseninde yeniden kurgulanmasını öneren şematik bir özet halinde sunmaktadır. Bu çalışmada önerilen terminolojik revizyonlar, mevcut mevzuatın normatif değerini bütünüyle tartışmaya açmaktan ziyade, İSG alanındaki kavramsal açıklığı, uygulama birliğini ve uluslararası standartlarla uyum düzeyini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Analiz bulguları, 6331 sayılı Kanun'un risk temelli ve önleyici yaklaşımı esas alan güçlü bir normatif omurga kurduğunu; ancak bazı terimlerin kanun, ikincil mevzuat ve uygulama dili arasında farklı yoğunluk ve açıklık düzeylerinde kullanılması nedeniyle kavramsal senkronizasyon sorununun devam ettiğini göstermektedir. Özellikle tehlike–risk ayrımının daha netleştirilmesi, risklerin mutlak ortadan kaldırılmasından ziyade kabul edilebilir düzeye indirilmesi mantığının görünür kılınması ve "verimlilik" yerine "etkililik" eksenli bir değerlendirme dilinin benimsenmesi, hem İSG disiplininin amaçsal yapısıyla hem de uluslararası yönetim sistemi yaklaşımıyla daha yüksek düzeyde uyum sağlayacaktır. 6331 sayılı Kanun'un amacı işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması ve mevcut sağlık ve güvenlik şartlarının iyileştirilmesi olarak belirlenmiş; ISO 45001 ise güvenli ve sağlıklı işyerleri oluşturmayı, işle bağlantılı yaralanma ve sağlık bozulmalarını önlemeyi, riskleri yönetmeyi ve performansı sürekli iyileştirmeyi öne çıkarmıştır. Bu nedenle önerilen kavramsal iyileştirmeler, yalnızca dilsel bir sadeleştirme ya da teknik bir tashih olarak değil; risk yönetimi süreçlerinin standardizasyonunu güçlendiren, denetim ve performans değerlendirme mekanizmalarının nesnelliğini artıran ve önleyici yaklaşımın mevzuat düzeyindeki karşılığını daha görünür hâle getiren yapısal bir iyileştirme alanı olarak değerlendirilmelidir.Yürütülen kapsamlı literatür taraması ve mevzuat analizi neticesinde elde edilen temel bulgular aşağıda maddeler halinde sunulmuştur:

1. *Terminolojik ve Kavramsal Dissonans*: Çalışma, Türk İSG mevzuatının omurgasını oluşturan 6331 sayılı Kanun ve ilgili ikincil düzenlemelerde; mesleki risk yönetimi terminolojisinin kullanımı noktasında semantik belirsizlikler ve ontolojik tutarsızlıklar bulunduğunu somut verilerle ortaya koymuştur.

2. *Referans Kaynakların Güncelliği Sorunu*: Karşılaştırmalı analiz sonuçları; ulusal mevzuatın, AB müktesebatı çerçevesinde 89/391/EEC sayılı Konsey Direktifi ile tarihsel ve yapısal bir uyum sergilediğini teyit etmektedir. Ancak, söz konusu Direktif'in statik yapısının; günümüzün süreç odaklı ve risk temelli modern yönetim paradigmasının dinamik gerekliliklerini karşılamakta kavramsal açıdan yetersiz kaldığı ve kısmen güncelliğini yitirdiği tespit edilmiştir.

3. *Uluslararası Standartların Üstünlüğü*: İnceleme kapsamında; ISO 45001:2018, ISO 31000:2018 ve ISO Guide 73 gibi güncel küresel standartların; İSG risk yönetimi terminolojisini, mevzuata kıyasla çok daha sistematik, taksonomik ve uygulanabilir bir çerçevede tanımladığı belirlenmiştir.

4. *Hiyerarşik Tanım Eksikliği ve Yorum Farklılıkları*: Özellikle *"tehlike", "risk", "olay", "önleme"* ve "*etkililik*" gibi kurucu kavramların; Kanun metninde nedensellik bağı ve hiyerarşik bir ilişki içinde tanımlanmamış olması; sahada uygulayıcılar ve denetçiler arasında ciddi yorum farklılıklarına ve hukuki belirsizliklere zemin hazırlayan yapısal bir eksiklik olarak öne çıkmaktadır.

5. *Risk Yönetimi Felsefesindeki Kavramsal Yanılgı*: Bulgular, mevzuatın risk yönetimi yaklaşımını ilkesel olarak benimsediğini; ancak bu yaklaşımın terminolojik düzeyde tam olarak içselleştirilemediğini göstermektedir. Bilhassa "*riskin önlenmesi*" veya "*riskin ortadan kaldırılması*" gibi ifadelerin kullanımı; riskin "*yönetilebilir*" doğası ile çelişen ve uluslararası literatürdeki *"kabul edilebilir risk"* prensibini ihlal eden terminolojik bir yanılsama olarak değerlendirilmiştir.

Bu çalışma kapsamında geliştirilen öneriler, 6331 sayılı Kanun ve ilgili ikincil mevzuatın risk temelli yapısını koruyarak, uluslararası standartlarla kavramsal ve terminolojik uyumunu güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bulgular, Türk İSG mevzuatının önleyici yaklaşımı benimsediğini; ancak tehlike, risk, kabul edilebilir risk seviyesi, etkililik ve risk yönetimi gibi kavramlar bakımından daha açık, sistematik ve tutarlı bir terminolojik çerçeveye ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda, "verimlilik" yerine "etkililik" eksenli bir dilin benimsenmesi, riskin mutlak olarak ortadan kaldırılacak bir unsur değil kabul edilebilir düzeylere indirilecek bir olgu olarak ele alınması ve tehlike–risk–olay ilişkisini daha net kuran bir kavramsal yapının geliştirilmesi, hem uluslararası yönetim sistemi yaklaşımıyla hem de iş sağlığı ve güvenliğinin insan yaşamını korumaya dayalı temel amacıyla daha yüksek düzeyde uyum sağlayacaktır. 6331 sayılı Kanun işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanmasını ve mevcut şartların iyileştirilmesini amaçlarken, Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği "kabul edilebilir risk seviyesi" kavramını açıkça tanımlamakta; ISO 45001 ve ISO 31000 ise risklerin sistematik biçimde yönetilmesi ve performansın sürekli iyileştirilmesi yaklaşımını öne çıkarmaktadır. Bu nedenle önerilen kavramsal iyileştirmeler, yalnızca terminolojik bir sadeleştirme değil; risk yönetimi süreçlerinin standardizasyonunu güçlendiren, denetim ve performans değerlendirme mekanizmalarının nesnelliğini artıran ve önleyici yaklaşımın uygulamadaki görünürlüğünü yükselten yapısal bir gelişim alanı olarak değerlendirilmelidir.

Bu çalışmanın bulguları, iş sağlığı ve güvenliği alanında terminolojik uyumun tek başına iş kazalarını önleyen veya uygulamadaki tüm sorunları ortadan kaldıran doğrudan bir araç olarak değerlendirilmemesi gerektiğini göstermektedir. Bununla birlikte kavramsal uyum, hukuki belirliliğin artırılması, uygulama birliğinin güçlendirilmesi ve önleyici yaklaşımın daha tutarlı biçimde yürütülmesi bakımından önemli bir yapısal altyapı sunmaktadır. Özellikle risk, tehlike, olay, iş kazası, kabul edilebilir risk ve önleme gibi temel kavramların ulusal mevzuat ile ISO, ILO ve Avrupa Birliği belgeleriyle daha açık biçimde ilişkilendirilmesi; denetim, eğitim, risk değerlendirmesi ve kurumsal iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemleri açısından daha öngörülebilir bir uygulama zemini oluşturabilir. Bu nedenle çalışmada önerilen kavramsal uyum yaklaşımı, doğrudan sonuç üreten bir müdahale aracı olmaktan ziyade, iş sağlığı ve güvenliği sisteminin normatif tutarlılığını ve uygulama kapasitesini destekleyen tamamlayıcı bir düzenleyici unsur olarak değerlendirilmelidir.

Son olarak, İSG mevzuatının teknolojik dönüşümlere uyum kapasitesinin güçlendirilmesi, günümüz çalışma yaşamının değişen risk profili karşısında stratejik bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Yapay zekâ, otonom sistemler, büyük veri analitiği ile sanal ve artırılmış gerçeklik gibi Endüstri 4.0 bileşenleri, çalışma ortamlarında yeni siber-fiziksel riskler, belirsizlik alanları ve denetim güçlükleri üretmekte; buna karşın mevcut mevzuatın bu yeni risk türlerini kapsayacak ölçüde güncel, esnek ve kapsayıcı bir

terminolojik altyapı sunmakta yetersiz kalabildiği görülmektedir. Bu durum, gelecekte teknoloji yoğun çalışma ortamlarında faaliyet gösterecek işletmelerin, yeni nesil tehlike ve riskleri eski kavramsal çerçeveler üzerinden yorumlamak zorunda kalması nedeniyle hem uygulamada hem de denetim süreçlerinde anlam kaymaları ve uyum sorunları doğurabilecektir. Bu nedenle, mevzuatın dinamik bir normatif yapı olarak düzenli biçimde gözden geçirilmesi, teknolojik gelişmeler doğrultusunda güncellenmesi ve yeni çalışma biçimlerinin doğurduğu riskleri kavrayabilecek bir kavramsal çerçeveyle desteklenmesi önem taşımaktadır. Bu süreçte, akademi, endüstri, uygulayıcılar, sosyal taraflar ve kamu otoritelerinin katılımıyla sürekli çalışan kurumsal yönetişim mekanizmalarının oluşturulması; yeniliklerin önceden değerlendirilmesi, bilimsel temelli önerilerin geliştirilmesi ve mevzuatın güncelliğinin koruası bakımından kritik bir işlev görecektir. Ancak, bu araştırmanın sonuçları, seçilmiş ulusal ve uluslararası kaynakların normatif-kavramsal analizi olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla, bu çalışmadan elde edilen sonuçlar, iş sağlığı ve güvenliği yönetim uygulamalarının etkinliğine dair ampirik bir iddia olarak görülemez; bunlar, yasal kesinlik, kavramsal doğruluk ve terminoloji tutarlılığı hususlarıyla desteklenen metin tabanlı önerilerdir. Bu çerçevede, önerilen tavsiyelerin etkisini ampirik olarak doğrulamak için tasarlanmış ek araştırmalar (mahkeme kararları, denetim raporları, uzman tanıklıkları veya sektörel vaka çalışmaları gibi) değerli olabilir.

KAYNAKÇA

Yayımlanmış Eserler

Anthony (Tony) Cox Jr, L. (2008). What's wrong with risk matrices? *Risk Analysis*, *28*(2), 497-512. https://doi.org/10.1111/j.1539-6924.2008.01030.x

Asiedu, E. A., Appiagyei, J. N., Amfo-Otu, R., Parku, K., & Obuobisa-Darko, T. (2025). Occupational health and safety, cost reduction in accident and employee task performance: Perspectives of selected service organizations. *Journal of Public Health*, *33*(9), 2011-2022. https://doi.org/10.1007/s10389-023-02150-6

Blanc, F., & Pereira, M. M. E. (2020). Risks, circumstances and regulation: Historical development, diversity of structures and practices in occupational safety and health inspections. *Safety Science*, *130*, 104850. https://doi.org/10.1016/j.ssci.2020.104850

Bondebjerg, A., Filges, T., Pejtersen, J. H., Kildemoes, M. W., Burr, H., Hasle, P., Tompa, E., & Bengtsen, E. (2023). Occupational health and safety regulatory interventions to improve the work environment: An evidence and gap map of effectiveness studies. *Campbell Systematic Reviews*, *19*(4), e1371. https://doi.org/10.1002/cl2.1371

Börzel, T. A. (2016). Building member states: How the EU promotes political change in its new members, accession candidates, and eastern neighbors. *Geopolitics, History, and International Relations*, *8*(1), 76-112. https://doi.org/10.22381/GHIR8120164

Çabuk, A. (2025). Political parties' occupational health and safety promises in Turkey: An analysis of the 2023 general election manifestos. *WORK: A Journal of Prevention, Assessment & Rehabilitation*, *83*(2), 333-344. https://doi.org/10.1177/10519815251365917

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2013). *İş sağlığı ve güvenliği kanunu ve uygulamaları*. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Yayınları.

Delogu, B. (2016). *Risk analysis and governance in EU policy making and regulation: An introductory guide*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-30822-7

Friend, M. A., & Kohn, J. P. (2023). *Fundamentals of occupational safety and health*. Bernan Press.

Hale, A., Borys, D., & Adams, M. (2015). Safety regulation: The lessons of workplace safety rule management for managing the regulatory burden. *Safety Science*, *71*(Part B), 112-122. https://doi.org/10.1016/j.ssci.2013.11.012

Hubbard, D. W. (2009). *The failure of risk management: Why it's broken and how to fix it*. John Wiley & Sons. https://doi.org/10.1002/9781119521914

Isik, V. (2026). From worker health to occupational health and safety in Turkey: A history of paradigm change. *Labor History*, *67*(1), 108-122. https://doi.org/10.1080/0023656X.2025.2453051

Johansen, I. L., & Rausand, M. (2014). Defining complexity for risk assessment of sociotechnical systems: A conceptual framework. *Proceedings of the Institution of Mechanical Engineers, Part O: Journal of Risk and Reliability*, *228*(3), 272-290. https://doi.org/10.1177/1748006X13517378

Luther, B., Gunawan, I., & Nguyen, N. (2023). Identifying effective risk management frameworks for complex socio-technical systems. *Safety Science*, *158*, 105989. https://doi.org/10.1016/j.ssci.2022.105989

Marhavilas, P., Koulouriotis, D., Nikolaou, I., & Tsotoulidou, S. (2018). International occupational health and safety management-systems standards as a frame for the sustainability: Mapping the territory. *Sustainability*, *10*(10), 3663. https://doi.org/10.3390/su10103663

Meyer, T., & Reniers, G. (2025). *Engineering risk management: Optimizing operational risk decision-making, safety and reliability, risk assessment*. De Gruyter Brill. https://doi.org/10.1515/9783111493633

Monateri, P. G. (2012). *Methods of comparative law*. Edward Elgar Publishing.

Niu, S. (2010). Ergonomics and occupational safety and health: An ILO perspective. *Applied Ergonomics*, *41*(6), 744-753. https://doi.org/10.1016/j.apergo.2010.03.004

Pimenova, O. I. (2019). Legal integration in the European Union and the Eurasian Economic Union: Comparative analysis. *International Organisations Research Journal*, *14*(1), 76-93. https://doi.org/10.17323/1996-7845-2019-01-05

Podrecca, M., Molinaro, M., Sartor, M., & Orzes, G. (2024). The impact of ISO 45001 on firms' performance: An empirical analysis. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, *31*(5), 4581-4595. https://doi.org/10.1002/csr.2782

Politakis, G. (2023). The recognition of occupational safety and health as a fundamental principle and right at work. *International & Comparative Law Quarterly*, *72*(1), 213-232. https://doi.org/10.1017/S0020589322000446

Rasmussen, J. (1997). Risk management in a dynamic society: A modelling problem. *Safety Science*, *27*(2-3), 183-213. https://doi.org/10.1016/S0925-7535(97)00052-0

Reason, J. (2000). Human error: Models and management. *BMJ*, *320*(7237), 768-770. https://doi.org/10.1136/bmj.320.7237.768

Reimann, M., & Zimmermann, R. (2006). *The Oxford handbook of comparative law*. Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199296064.001.0001

Repko, A. F., Szostak, R., & Buchberger, M. P. (2017). *Introduction to interdisciplinary studies*. Sage Publications.

Salvendy, G. (2006). *Handbook of human factors and ergonomics*. John Wiley & Sons. https://doi.org/10.1002/0470048204

Siems, M. (2018). *Comparative law*. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/9781316856505

Vurgun, E. N. Ç., Akçaalan, G., Kızıltan, Ö., & Adıyaman, Z. (2023). *Labour and employment compliance in Turkey*. Kluwer Law International B.V.

Walters, D. (2011). *Regulating health and safety at work: An agenda for reform*. Palgrave Macmillan.

İnternet Kaynakları

Council of the European Communities. (1989). *COUNCIL DIRECTIVE of 12 June 1989 on the introduction of measures to encourage improvements in the safety and health of workers at work (89/391/EEC) (OJ L 183, 29.6.1989, p. 1)*. https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1989L0391:20081211:EN:PDF

European Agency for Safety and Health at Work. (2012). *Understanding workplace management of safety and health, psychosocial risks and worker participation through ESENER; A summary of four secondary analysis reports*. https://osha.europa.eu/sites/default/files/TEAM11001ENC.pdf

European Agency for Safety and Health at Work. (2021). *Directive 89/391/EEC – OSH "Framework Directive"*. https://osha.europa.eu/en/legislation/directives/the-osh-framework-directive/1

Frodeman, R., Klein, J. T., & Pacheco, R. C. dos S. (2017). *The Oxford handbook of interdisciplinarity*. Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198733522.001.0001

ILO. (1999). *Report of the director-general: Decent work*. https://webapps.ilo.org/public/english/standards/relm/ilc/ilc87/rep-i.htm

ILO. (2001). *Guidelines on occupational safety and health management systems (ILO-OSH 2001)*. https://www.ilo.org/publications/guidelines-occupational-safety-and-health-management-systems-ilo-osh-2001

ILO. (2011). *OSH management systems: A tool for continual improvement*. https://www.ilo.org/publications/osh-management-system-tool-continual-improvement

ISO. (2009). *ISO Guide 73:2009: Risk management—Vocabulary*. https://www.iso.org/standard/44651.html

ISO. (2018a). *ISO 31000:2018: Risk management—Guidelines*. https://www.iso.org/standard/65694.html

ISO. (2018b). *ISO 45001:2018: Occupational health and safety management systems—Requirements with guidance for use*. https://www.iso.org/standard/63787.html

ISO. (2022). *ISO 31073:2022: Risk management—Vocabulary*. https://www.iso.org/standard/79637.html

OECD. (2012). *Recommendation of the Council on regulatory policy and governance*. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2012/11/recommendation-of-the-council-on-regulatory-policy-and-governance_g1g3fce5/9789264209022-en.pdf

TBMM. (2012). *İş sağlığı ve güvenliği kanunu ile bazı kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılmasına dair kanun tasarısı*. https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D24/Y5/T1/DosyaKomisyonRaporunuVerdi/37e3b9c2-8072-43a7-a32b-1f5f5cab6640.pdf

United Nations. (2015). *(A/RES/70/1)-Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. https://docs.un.org/en/A/RES/70/1